

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Diplomová práce

VYUŽITÍ MÉDIÍ PŘI VÝCHOVĚ DĚTÍ A RIZIKA JEJICH
SLEDOVÁNÍ

Vedoucí práce: RSDr. Ján Mišovič, CSc.
Autor práce: Bc. Katka Fišerová
Studijní obor: Pedagogika volného času – vychovatelství
Forma: Prezenční

2020

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis studenta

Poděkování

Velice bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce RSDr. Jánů Mišovičovi, CSc. za trpělivost, ochotu a za poskytování cenných rad při psaní diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Charakteristika médií v postmoderní společnosti.....	4
1.1 Moderní společnost, moderna.....	4
1.2 Postmoderní společnost.....	10
1.3 Jak definuje média věda.....	12
1.4 Vývoj médií.....	14
1.5 Funkce médií.....	15
1.5 Nová média.....	25
2 Výchova a mediální výchova v postmoderní společnosti.....	26
2.1 Charakteristika výchovy.....	26
2.2 Mediální výchova.....	28
2.5 Mediální pedagogika.....	30
2.3 Obsah mediální výchovy u nás v RVP.....	32
2.4 Rodinná mediální výchova.....	34
3 Přínosy a rizika médií pro děti v mladším školním věku.....	39
4 Výsledky dosavadních výzkumů.....	47
5 Výzkumná část.....	53
5.1 Cíl a předmět výzkumu.....	53
5.2 Metodika výzkumného šetření.....	54
5.3 Hypotézy.....	55
5.4 Výsledky výzkumu.....	56
5.5 Ověření hypotéz.....	60
Závěr.....	71
Seznam použitých zdrojů.....	74
Internetové zdroje.....	76
Přílohy.....	77
Abstrakt.....	83
Abstract.....	84

Úvod

Téma mé diplomové práce zní „Využití médií rodiči při výchově dětí a rizika jejich sledování.“ Námět jsem chtěla zpracovat na základě mé předešlé zkušenosti, kdy jsem dělala před třemi lety výzkum k mé bakalářské práci s názvem „Trávení volného času na počítači u dětí na prvním stupni základní školy“. Díky této práci a výzkumu jsem zjistila, že více jak 80 % dětí v mladším školním věku tráví svůj volný čas především na počítači a internetu. Z výsledků jsem byla velmi překvapená, protože takto odpověděly skoro všechny děti. Po této práci jsem se zamyslela, jestli rodiče mají nějakým způsobem pod kontrolou obsah médií, které děti využívají, jestli je využívají k výchově svých dětí, protože většina respondentů odpověděla, že na počítači hrají pouze hry. Vymezuji rodiče dětem nějaký čas, kdy mohou trávit s médii? Vybírají si rodiče nějakým způsobem, jaké média budou ty správné pro jejich děti? Tyto a podobné otázky mě napadly, když jsem četla výsledky výzkumu. Další pohnutkou, která mě utvrdila v tom, že se chci věnovat této problematice je fakt, že žijeme v moderním světě a média jsou všude kolem nás. V některých školách jsou nebo se chtějí zavádět tablety, aby si děti psaly poznámky do tabletu, nebo jim je učitel bude posílat. Samozřejmě jsou už interaktivní tabule. Proto mě zajímá, jaký vztah mají rodiče k médiím, jestli je také využívají k výchově apod. Toto byly dva hlavní důvody, proč jsem se rozhodla, zabývat se s touto problematikou ve své diplomové práci. Cílem mé práce bude zjistit, zda rodiče, který mají děti v mladším školním věku, využívají média k výchově svých dětí. Pokud ano, o jaká média jde, jak často, jestli kontrolují obsah médií, jaký obsah médií používají nejčastěji. Proto má diplomová práce má jak teoretické kapitoly, tak kapitolu praktickou.

Myslím si, že je důležité sledovat, jak dnešní děti tráví svůj volný čas a jakým způsobem jsou vychovávány. Jedním z požadavků na pedagoga volného času je také to, aby sledoval trendy, které děti v dnešním světě baví a čím právě teď „žijí.“ Pedagog pak může dítě lépe pochopit, sestavit volnočasový program tak, aby děti něco naučil a zároveň je i bavil. Jsem velmi potěšena, že se v poslední době pořádají letní tábory, které se zaměřují například na určité filmy, které jsou právě teď oblíbené u dětí. Těší mě, že vedoucí táborů sledují trendy, které teď právě běží a snaží se být co nejvíce atraktivní právě pro děti.

Cílovou skupinou mé diplomové práce budou tedy rodiče a jejich děti v mladším školním věku.

V teoretické části objasňuji základní teoretická východiska k výzkumné části a seznamuji čtenáře s tématem mé práce. V této části jsou celkem čtyři kapitoly.

První kapitola nese název „Charakteristika médií v postmoderní společnosti. Zde objasňuji pojem média, z kterého slova je odvozené, různé významy tohoto slova, druhy médií, stručný vývoj médií apod. Dále vysvětluji pojmy, které s médii souvisí, například televize, počítač, tablet, rozhlas, rádio, telefon, tisk a jiné. Dalším pojmem, který objasňuji je postmoderní společnost.

Druhá kapitola je zaměřená na výchovu v postmoderní společnosti. V této části vyjasňuji pojmy jako je výchova, mediální výchova, rodinná mediální výchova a mediální pedagogika. Dále zde řeším mediální výchovu v RVP v České republice.

Třetí kapitolou v teoretické části jsou přínosy a rizika pro děti v mladším školním věku, prevence. Zde se zaměřuji především na rizika, která média mohou způsobit. Snažím se touto kapitolou poukázat na problematické stránky působení médií z hlediska dětí, ale i rodičů. Touto kapitolou bych chtěla ukázat, jaká nebezpečí hrozí zejména na internetu a jak se jim dá předcházet. Okrajově zde seznamuji čtenáře i s pozitivním přínosem médií. Důležitou součástí této kapitoly je i problematika prevence. Jako poslední část v této kapitole jsou internetové projekty pro děti a mládež, které mohou využívat jak děti, tak i rodiče. Jsou to projekty, v rámci nichž se vyhlašují různé soutěže a děti v těchto projektech soutěží v kreativité nebo realizují své nápady.

Čtvrtá kapitola seznamuje s výsledky dosavadních výzkumů. Představím několik vybraných výzkumů a jejich výsledky. Tímto textem bych chtěla ukázat, jak se během let mění využívání médií. Porovnat výsledky, které se zjistily například v roce 2012 s aktuálními daty.

V páté kapitole charakterizuji, jakým způsobem jsem svůj průzkum provedla. Představím zde metodický postup výzkumného šetření, hypotézy, které jsem si stanovila před výzkumem na základě teoretických poznatků a které budu chtít potvrdit

nebo vyvrátit, dále charakterizují výzkumný vzorek. Důraz bude položený na výsledky mého výzkumu.

Autoři, o které se budu ve své práci nejvíce opírat, jsou například Zdeněk Sloboda, který velmi výstižně vysvětluje mediální výchovu v rodině. Dále pak Blahoslav Kraus a jeho kniha Životní styl současné české rodiny, Petr Valenta, Klára Šedřová a její výzkumy dětí před televizí. Pro výzkumy, které se již prováděly na toto nebo na podobné téma, jsem využívala nejvíce informace z Českého statistického úřadu. Pro vysvětlení základních pojmů této práce jsem využila knih Petra Bednaříka, Miloslava Petruska, Bernharda Schellmanna nebo od Daniela Bína.

1 Charakteristika médií v postmoderní společnosti

Touto kapitolou začínám moji diplomovou práci, protože si myslím, že je důležité, abych vysvětlila a upřesnila pojmy, se kterými budu pracovat. Problematika se týká médií, a proto, se budu věnovat této kategorii, dále také pojmům televize, počítač, internet, tablet, mobilní telefon, rozhlas nebo také tisk, protože výrazně působí na veřejnost. Určitě se s těmito pojmy lidé někdy setkali, a určitě je i v praxi používají, ale opravdu je znalost definicí médií všeobecně známá a víme, co mezi média můžeme zařadit a co ne?

Dalším důležitým pojmem v této kapitole je moderní společnost.

1.1 Moderní společnost, moderna

V knize *moderna a modernita* od J. B. Thompsona¹ se uvádí, že moderní doba se datuje od novověku. Nástup moderních společností zahrnoval soubor ekonomických změn - feudalismus se postupně proměnil na nový systém kapitalistické výroby a směny. Další změnou, která vedla k vytvoření moderní společnosti, jsou politické změny. Středověké politické útvary se postupně snížily a změnil se ve vzájemně provázaný systém národních států. V tomto procesu politických změn hrály také zásadní úlohu válka a příprava na válku.

Marx se touto problematikou zabýval a předpokládal, že rozvoj kapitalistického způsobu výroby povede k odbourávání mýtů ze sociálního prostředí, tradiční hodnoty a přesvědčení, udržující v minulosti společenské vztahy.

Hlavní změnou, kterou autor popisuje, je fakt, že na přelomu středověku a novověku je velká kulturní přeměna, a to díky využití technických inovací. Díky tisku a následně elektronickým kódováním informací se začaly produkovat, reprodukovat a

---

¹ Srov. THOMPSON, John B. *Média a modernita: sociální teorie médií*, str. 42.

šířit materiály v nevídaném měřítku do té doby. Pro tyto změny bychom mohli použít pojem „medializace kultury“.

Vývoj mediálních institucí se poprvé objevil v druhé polovině 15. století a od této doby neustále rozšiřují svou činnost. V moderní společnosti se uskutečnilo mnoho změn. Některé jsem již zmiňovala, ale mezi ty, které se nějakým způsobem dotýkají i vlivu médií, jsou například změny ve školství. V šestnáctém století došlo k velkému rozvoji řady vědeckých disciplín. Vědecké poznání se postupem času více osvobozovalo od pout náboženské tradice. Od církve se začalo pomalu odlučovat celé školství. V raném novověku mohli studovat jen mužští potomci pocházející z městských nebo šlechtických elit. Většina venkovské populace byla negramotná. Další důležitou změnou v tomto období je přechod od ručního psaní k tištěnému slovu a následný vývoj mediálního průmyslu. Knihtisk, který vyvinul v 15. století Gutenberg, se pomalu rozšiřuje do městských center v Evropě. Tiskárny se staly základnami symbolické moci. Do roku 1480 se tiskárny zakládaly ve více než stovce měst Evropy. Obchod s knihami se pomalu rozvíjel. Odhaduje se, že do konce 15. století bylo vytištěno nejméně 35 tisíc vydání. Většina knih byla psána latinsky a asi 45 % tvořily náboženské knihy. Netrvalo dlouho a začala se objevovat snaha o potlačení literatury s protestantskou vzpourou. Díky tomu, že tiskáren bylo mnoho a církve přestala mít kontrolu nad výtisky, tiskly se i knihy proti církvi a to byl samozřejmě problém. Například bylo nařízeno, aby se pálily Lutherovy knihy. Francouzský Parlament nařídil dne 13. června 1521 zákaz tisknout díla o bibli, které předtím neschválí fakulta teologie.

Tisk jako médium sloužil nejen k šíření křesťanství, ale měl zajistit i dostupnost klasických textů od Cicera nebo Vergilia. Tisk také usnadnil shromažďování a rozšiřování poznatků o přírodě a společnosti. Díky němu byla k dispozici záplava údajů, tabulek nebo map. Anderson tvrdí, že rozvoj tisku a dalších technickým prostředků komunikace je pro nástup národního sebeuvědomění přinejmenším podmínkou nutnou, ne však dostačující.

Tiskařské technologie umožnili nástup a rozvoj periodických tiskovin, jež přinášely zprávy o různých událostech, nabízely také politické či komerční obsahy. Dalším důležitým faktorem, který šířil informace, byl tisk plakátů, brožur a letáků. Hlavně letáky informovaly společnost o událostech, které se děly nebo se budou dít.

Samozřejmě, že některé informace nebyly pravdivé. Koncem 19. století se svoboda tisku stala součástí ústavního pořádku v západních státech.²

V moderní době se rozvíjel hlavně tisk. Postupně se objevil rozhlas, později televize. V této době vznikaly první pokusy o telefonní spojení apod., ale domácnosti nebyly vybaveny médii jako dnes. Existoval pro ně hlavně tisk, který je informoval o dění jak v jejich zemi, tak i ve světě. Myslím si, že největší rozdíl mezi médii v moderní a postmoderní době, je hlavně to, že v postmoderní době vznikají nová elektronická média.

Nyní bych přešla k historii tisku a novin.

Tisk

Je to nejstarší a nejrozvětvenější prostředek masové komunikace. Od vynálezu tisku uplynulo téměř dvě stě let, než se objevily noviny koncem 16. a počátkem 17. století. Předchůdcem novin byly letáky a bulletiny, které šířily důležité zprávy pro mezinárodní obchod a směnu. Prvotní noviny se vyznačovaly periodicitou, komerční podstatou, mnohostranným využitím a otevřeným charakterem. Dřívější podoby novin patřil tisk politických stran. Patřil hlavně k informovanosti a aktivaci. Na konci 19. století je jeden z vrcholů v dějinách tisku a buržoazní listy přispěly k našim současným představám o podobě novin. Od roku 1850 do konce století byly noviny ovlivněny hlavně vítězstvím liberalismu a zrušení přímé cenzury a finančních omezení. Dalším typem novin je bulvární tisk. Ten existuje přibližně 100 let. Tento typ novin vznikl proto, aby ho kupovali městští dělničtí obyvatelé a aby je četli prakticky všichni.³

Pod pojem tisk můžeme zařadit pravidelně vycházející noviny, deníky, časopisy, tiskoviny příležitostné nebo odborné časopisy. Dále tisk můžeme zařadit mezi masová média, chladná média a můžeme je rozdělit do několika hledisek:

- 1- Podle dosahu- celorepublikový a regionální
- 2- Podle periodicity – deníky, týdeníky, čtrnáctideníky, měsíčníky, čtvrtletníky a občasníky

---

² Srov. THOMPSON, John B. *Média a modernita: sociální teorie médií*, str. 42-67.

³ Srov. MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*, str. 39-43.

- 3- Podle technologie- novinový tisk a magazínový tisk
- 4- Podle barevnosti- černobílý, plnobarevný, nebo s jednou až třemi doplňkovými barvami
- 5- Podle zaměření- zpravodajství, oborové a tematické specializace, životní styl, programové tituly, inzertní
- 6- Podle distribuce- předplatné, volný prodej, direkt mail⁴

Protože jsem chtěla zjistit, jaká situace byla i v jiných zemích než je Česká republika, rozhodla jsem se, že zvolím Německo. Tam jsou noviny volně sloučeným tištěným produktem, který se vyznačuje veřejnou přístupností, včasnou, pravidelnou publikací a různorodostí mezi obsahy. Publikace, slouží v jejich redakční části nepřetržitého, aktuálního a tematického přenosu zpráv, který se neomezuje pouze na konkrétní témata nebo oblasti života, tj. Zpravidla alespoň na linii politiky, obchodu, aktuálních událostí, kultury, zábavy, sportu a obvykle se objevují nejméně dvakrát týdně.

Termín noviny se poprvé objevily ve 13. století jako „zidinge“ nebo „zidunge“ a znamenají novost.

Na začátku 16. století, byly nové noviny kolektivním termínem pro tištěné nebo psané zprávy. Od 17. století jsou noviny název periodicky se vyskytujících týdenních novin, z nichž se také vyvíjely denní deníky.

Na konci 17. století bylo 60-80 německy píšících novin, ve druhé polovině 18. století již bylo 200-250. Protože se míra gramotnosti v roce 1750 zvýšila na 10 % a v roce 1871 byla již 88 %, potenciální publikum v novinách se mnohokrát rozšířilo.

V roce 1914 bylo asi 4 000 německých novin, později se počet kopií a počet titulů výrazně snížil. Dnes jsou nejsilnější noviny v nových federálních státech, přestože od roku 1989 ztratily téměř polovinu oběhu. Z ekonomických důvodů malé denní noviny často nemají svůj „kabát“, ale pouze svou vlastní místní sekci. Počet novin s vlastním

---

⁴ Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 59-60.

„kabátem“, známým také jako novinářské jednotky, klesl mezi lety 1954 a 2004 ve Spolkové republice Německo z 225 na 138.⁵

Toto médium bych chtěla zakončit myšlenkou od Altschullta, který si vypomáhá myšlenkou Komenského z roku 1631, kdy přirovnává novináře k pištcům⁶, kterých ton, „jeden se tak hrubě líbil, že se skákání zdržet nemohli, druhým tak se mrzutým zdál, že si uši zacpávali a na stanu běželi.“⁷

Dalším médiem, který se v této době vyvíjel, je telefon.

První telefon měl být určený jen pro přenos řeči, dnes dokáže přenášet všechny mediální formy- obraz, data nebo video. Za vynálezce telefonu je považován Američan skotského původu Alexander Graham Bell, který v letech 1876-1877 dokázal najít optimální technické řešení, ale dokázal svůj vynález i ekonomicky zhodnotit. První přenos lidské řeči se realizoval z Bostonu do Cambridgeportu. Tento přenos realizoval sám Alexandr Bell. V USA probíhala telefonizace poměrně rychle, v Evropě bylo vlastnictví telefonní linky až do první světové války výjimečnou záležitostí.⁸

Dalším médiem, které bych chtěla představit je rozhlas.

Rozhlas

Rozhlas je zdrojem informací, zábavy a zvukové kulisy. Obklopuje posluchače během celého dne. Lidé cestou do práce si pustí v autě rádio, někteří lidé si ho pouští v zaměstnání. V USA bylo pravidelné rozhlasové vysílání zahájeno v roce 1920, v Československu tomu tak bylo 18. 5. 1923. Je to nejstarší elektronické médium. Myslím si, že v minulosti lidé ve velké míře využívali rozhlas, kde poslouchali nejnovější informace apod. Milan Postler⁹ ve své knize Média v reklamě dokonce uvádí, že od konce 30. let do konce 50. let býval rozhlas nejmocnějším médiem. Dnes tomu bude ale jinak. Lidé si pustí rádio možná tak v autě, když je čeká dlouhá cesta.

---

5 Srov. Bredow, Hans. *Medien von A bis Z*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, str. 399-400.

6 Srov. ALTSCHULL, J. H. *Agents of power the media and public policy*, str. 374-375.

7 KOMENSKÝ, J. A. *Labyrint světa a ráj srdce*, str. 81.

8 Srov. SCHELLMANN, Bernhard. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*, str. 37-39.

9 Srov. POSTLER, Milan. *Média v reklamě: televize, rozhlas, tisk*, str. 36.

Podle knihy Média od Bernharda Schellmanna¹⁰ se rozhlas v dnešní době využívá v nadprůměrné míře ráno mezi 6-8 hodinou. Také ale dodává, že jde spíše o kulisové médium, kdy si ho lidé pustí jen jako zvukovou kulisu. Během dne křivka využívání rozhlasu klesá a zvýší se opět kolem 16:00 hodiny, kdy se lidé vrací autem z práce domů.

Mezi velké klady rozhlasu patří:

- vysoká poslechovost
- vnímání i při jiné činnosti
- emocionální působení (mluvené slovo, hudba, zvukové efekty jsou prvky emocionálního působení. Posluchač si vytvoří díky tomu vlastní obraz v hlavě na základě svých zkušeností a prožitků)
- vytvoření vlastního obrazu v hlavě
- Výborná regionální zaměřitelnost
- Mobilnost
- Výborná přizpůsobivost

Mezi zápory však můžeme zařadit:

- Podvědomé vnímání
- Nemožnost zobrazit výrobek
- Nevhodný pro přenos většího množství informací

V postmoderní době dochází k velkému pokroku elektronických médií. Většina domácností je vybavena televizí, počítačem nebo mobilním telefonem. V současnosti má většina lidí možnost se přihlásit na internet, kde si zprávy přečte rychleji a zadarmo.

Rozvojem společnosti byla ovlivněna nejen média, ale i výchova. Děti v počátcích moderny, musely pracovat a pomáhat svým rodičům s obživou a volný čas téměř neměly. S průmyslovými revolucemi a se zavedením povinné školní docházky se tato situace změnila a děti mohly méně pracovat a začaly chodit do školy. Herman Giesecke tvrdí, že právě toto období je období, kdy vznikl volný čas i pro mládež. Protože v této době existoval pouze jako médium tisk, děti měly po škole volný čas, kdy ho mohly trávit, jak chtěly. Žádné médium je neovlivňovalo. Kdežto v postmoderní

---

¹⁰ Srov. SCHELLMANN, Bernhard. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*, str. 45-47.

době, když dítě přijde ze školy domů, může si zapnout televizi, rádio, počítač, jít na telefon nebo si zapnout tablet. V dnešní době má dítě více možností, jak bude trávit svůj volný čas, a právě rodiče by to měli nějakým způsobem kontrolovat. Myslím si, že je dobré využívat média právě k výchově dětí. Na internetu existuje mnoho vzdělávacích programů, který mohou dítěti pomoc například s látkou, kterou probírají ve škole nebo jen na procvičení pravopisu. Je ale důležité, aby dítě netrávilo většinu času na elektronických médiích, ale procvičovalo si například čtení, četbou knih.

Každá doba sebou nese nějaké pozitivum i negativum. Nelíbí se mi tvrzení, které často slyším, že dnešní děti jsou jen na telefonu nebo počítači. Dříve tyto média neexistovala, tak je logické, že děti v dřívějších dobách na internetu tolik času netrávily, protože nebyl. Co je ale důležité, aby rodiče měli přehled, kolik času děti tráví na internetu a jaké stránky navštěvují. Pokud to bude v nějaké rozumné míře (například 2 hodiny denně pro mladší školní věk), tak si myslím, že je to naprosto v pořádku.

1.2. Postmoderní společnost

S tímto pojmem se už každý z nás pravděpodobně setkal, používáme ho, ale i přesto si myslím, že spousta lidí nezná přesnou definici tohoto pojmu. Miloslav Petrušek¹¹ napsal obsáhlou a výstižnou knihu s názvem *Společnosti pozdní doby*, kde vysvětluje podoby soudobé společnosti.

V této knize u pojmu postmoderní společnost začíná autor větou „ Jistě, nic takového jako postmoderní společnost není, sami postmodernisté se tomuto sousloví vyhýbají a nanejvýš se omezují na konstatování, že je nutno rozlišovat mezi postmodernismem jako souborem uměleckých praktik a „převratem v estetickém vnímání světa“ a postmodernou (či postmodernitou) jako novým, specifickým stavem ducha, jako osobitou senzibilitou, která převrací a mění životní styly, obyčeje a hodnotové systémy a která tedy radikálně intervenuje do společenského života, zejména na jeho každodenní úrovni, a která věnuje mimořádnou pozornost tomu, jakými

---

11 Srov. PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*, str. 289-300.

praktikami se ustavuje (případně destabilizuje) „řád“, jenž je postupně střídán nepostřehnutelným, ale působivým „chaosem“.¹² Postmoderna je primárně součástí kulturního komplexu pozdně moderních společností. Postmodernistický převrat nacházíme v sociologii u Etzioniho v roce 1968, v historiografii u Toynbeeho již ve 40. letech. Autor této knihy uvádí, že postmodernistický převrat nastává na konci 70. let a na počátku 80. let, ačkoliv je připraven postmoderními proměnami v architektuře, filosofii a v jazykovědě. Mnoho autorů se zabývá otázkou postmodernity a hlavně jejího vzniku. Mnoho autorů hledá přesný rok, od kdy můžeme hovořit o postmodernitě. Například v roce 1991 se tímto zabýval Lyotard a ten uvádí, že rok 1943 je bezprecedentním zvratem, jímž je rozhodnutí o konečném řešení židovské otázky. Dále pak například Judith Butlerová se zabývala otázkou definice postmoderny a vnáší terminologické jasno. Uvádí, že:

- 1) postmodernita se vztahuje k historické epoše, která střídá modernitu.
- 2) Postmodernismus se vztahuje ke kulturním produktům (umění, film apod.)
- 3) Postmoderní sociální teorie je druh sociálního teoretizování, který se liší od moderních sociologických a sociálních teorií.¹³

Dalším autorem, který se zabýval otázkou postmodernity, je Kenneth J. Gergen. Ten se zabývá problémem „já“ v postmoderní situaci a navrhuje tento časový vývoj: a) romantické já, které se vymaňuje ze závislosti na institucích (církve, stát), b) moderní „já“ – je výrazem hlubinných a podstatných vlastností (vrozené i získané), c) postmoderní „já“ - to ztratilo schopnost i vůli tvořit vlastní identitu, nedovede se samo najít.

První vstup v českém postmodernismu se udál v roce 1985, kdy John Keane přednášel v Brně o postmodernismu. V polovině 80. let se objevuje problém postmodernity v textech Jiřího a Jany Ševčíkových. Ti napsali rozsáhlou studii *Postmodernismus a my*, v které sledovali postmodernismus tam, kde se zrodil a to v architektuře (1987).

---

12 Srov. PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*, str. 289-291.

13 Srov. PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*, str. 289-291.

Posledním autorem, kterého bych zde chtěla uvést je Peter Strasser. Ten napsal článek *Epochen- Schwindel* (1989) v kterém tvrdí, že epochální podvod spočívá v tom, že celá diskuze o přelomu a změně epoch konstituuje samu tuto změnu: diskurs o epochální změně je sám o sobě epochální změnou. Dále také tvrdí, že žádný epochální přelom se nikdy nekonal, protože se epochální konstelace vytvářejí až z historického odstupu.¹⁴

Nyní bych se věnovala pojmu médium. S pojmem se v této práci setkáme nejčastěji a chtěla bych jej přesně definovat.

Pojem médium se spojuje s mnoha významy. Toto slovo pochází původně z latiny a znamená střed nebo prostředník. V gastronomii to znamená středně propečený steak nebo například v psychologii označuje osobu s vysokou mírou hypnability atd.

1.3. Jak definuje média věda

Prvním autorem, kterého bych zde chtěla uvést je J. B. Thompson. Ten definuje mediální komunikaci jako: *„historicky zakotvenou řadu jevů, které se objevily v konkrétní historické situaci a vyznačovaly se snahou využít nové příležitosti a možnosti shromažďování a zaznamenávání informací, produkování a reprodukování symbolických sdělení a přenášení informací a symbolických obsahů k obrovskému množství různorodých příjemců - to vše s vidinou nějakého finančního výnosu.“*¹⁵

Další definice je z knihy *Média* od Bernharda Schellmanna¹⁶, ten zde uvádí, že média tvoří technickou a organizační infrastrukturu pro komunikaci. Dále pak, že médium zahrnuje všechny technické nástroje a aparatury, díky kterým se dostávají publicistické výpovědi na veřejnost. Předposlední definicí médií je ta, že to jsou zprostředkovatelské instance. Ke zprostředkování potřebují veřejnost, místo pro prezentaci sdělení a transportní kapacitu, ale také obsah. A jako poslední definici uvádí, že médii rozumíme materiálně-mechanické nebo energetické nosiče a zprostředkovatele dat. Tyto definice svědčí ale o příliš úzkém pojetí médií jen jako jakýchsi „transportních

---

14 Srov. PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*, str. 291-300.

15 THOMPSON, John B. *Média a modernita: sociální teorie médií*, str. 28

16 Srov. SCHELLMANN, Bernhard. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*, str. 10-11.

prostředků pro výměnu nejrůznějších sdělení mezi lidmi.“ Věda ale vidí média i jako společenská zařízení a definuje je takto:

- Média jsou nejen komunikační kanály, jsou to také organizace (účelné sociální systémy). Jsou to instituce, která hrají svou úlohu v systému uspořádání společnosti.
- Média jsou technologické artefakty jako například kabel, satelit. Nebo také publicistické organizace jako redakce rozhlasové organizace apod.
- Média slouží ke komunikaci. Aby se mohla uskutečnit komunikace, je zapotřebí právě médií, tj. znázornění přenášených řečových znaků.¹⁷

Pro naše potřeby představují média všechno to, co někomu zprostředkovává nějaké sdělení, komunikaci. Jde tedy o komunikační média.

Komunikační média se mohou dělit na:

- 1) Primární – to jsou nejstarší a nejužívanější prostředky komunikace. Zařazují se sem mimika, gestikulace, řeč těla či neverbální signály. Později byly doplněny zvuky a nakonec řečí.
- 2) sekundární- pro přenos myšlenek nebo nějakých informací, je potřeba nějaký nástroj vytvořený lidmi (například písmo, obraz, telegraf, telefon). Tato média umožňují šířit přirozené prostředky komunikace v prostoru a času (uchovávat záznamy apod.)
- 3) terciální – jinak také nazvaná masová média. Ty se vyznačují jedním centrem, odkud informace proudí dál, k širokému publiku. Oslovují celou společnost. Patří sem například televize, film, rozhlas nebo tisk.
- 4) Kvartární- někdy také nazývané jako síťová média. Jde o informace zprostředkované technickými nástroji. Patří sem počítač, internet, email nebo sociální sítě. Tato média současně umožňují také masovou formu komunikace (sdílené videa či zpravodajské servery).

---

17 Srov. SCHELLMANN, Bernhard. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*, str. 11.

Postupem času se vývoj médií mění nebo se staré formy nahrazují jinými. Člověk tak během vývoje získává další komunikační možnosti. Zároveň ale nedochází k vymizení tradičních komunikačních forem, jako jsou naše těla a řeč.“¹⁸

Pokud zde hovořím o nějakém vývoji médií, zajímala jsem se, jak to s vývojem vypadalo u nás v českých dějinách. Touto krátkou podkapitolou, bych chtěla jen nastínit, jak se vývoj médií měnil v naší zemi. Každý určitě zná, kdy byly objeveny největší vynálezy, jako je například knihtisk, telefon nebo televize, ale jak vypadala situace s médii u nás.

1.4. Vývoj médií

Novodobá média se začala rozšiřovat v 19. stoletím, kdy v souvislosti s formováním národní identity se nejvíce využíval tisk jako prostředek osvěty a národního a politického sebeuvědomování a povznášení. V druhé polovině 19. století se hrál významnou roli především tisk politický, v kontextu štěpení veřejnosti do jednotlivých politických směrů. Vedle toho existovalo mnoho spolkových, osvětových, kulturních a dělnických časopiseckých titulů. V druhé polovině 20. let 20. století v samostatném Československu, pronikly do české mediální produkce prvky komercializace. Kdežto tisk a rozhlas si zachovaly kulturně osvětový a národně reprezentativní charakter. Po druhé světové válce, se chápala média jako nástroj propagandy, ideologie a systematické výchovy. Po roce 1989 vznikají zábavně orientované hudební rozhlasové stanice, komerční televize, bulvární deníky a časopisy. Bednařík rozděluje vývoj médií v naší zemi do 11 hlavních etap.

1. Etapa: rozvoj tištěných médií v českém prostředí (15-18. století).
2. Etapa: tisk k sebeuvědomování národní společnosti v procesu modernizace
3. Etapa: vznik a rozvoj politického tisku
4. Etapa: rozvoj tisku politických stran (od 90. let 19. století do vzniku ČSR).
5. Etapa: Vývoj médií v meziválečném Československu

---

18 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 32.

6. Etapa: Média v období druhé republiky působící legálně i nelegálně, případně působící ze zahraničí.
7. Etapa: Média jako nástroj společenské obnovy země po druhé světové válce
8. Etapa: Média jako budování socialismu v období první fáze studené války
9. Etapa: Liberalizace médií a veřejného života (od 50. let do roku 1969)
10. Etapa: Média jako nástroj normalizace (70. a 80. léta 20. století)
11. Vývoj médií po roce 89¹⁹

Jaká média fungují u nás v českém prostředí nyní, ve 21. století, je známo z každodenní praxe. Myslím si, že postupem času se budou média dále upravovat, modernizovat a měnit. Jediné, co bych si přála je, aby tisk fungoval co nejdéle. Nemyslím tím bulvární časopisy a podobná média, ale myslím tím nezávislé noviny, které píší lidé, kteří jsou nezávislí a nestranní, a hlavně píší pravdu. Na internetu je velkou výhodou, že zprávy jsou okamžitě k dispozici, ale pravdivost informací už tak jistá není. Nikdo si nemůže být jistý, kdo se může skrývat za článkem na internetu, na pochybném blogu. Tisk sice není tak rychlý, ale pokud bych věděla, že článek v novinách je pravdivý a ověřený, raději bych ho volila. Přála bych si, aby lidé, které potkávám na ulici, neměli osvětlené obličeje od displeje mobilů nebo tabletů, ale přečetli si raději kvalitní tisk.

Po této mé krátké úvaze bych přešla k funkcím médií.

1.5 Funkce médií

Jako každá věc i média mají svoji funkci. Každý z nás by určitě uvedl, že média slouží hlavně k přenosu nějakých informací. Ať už jde o informace, které sdělujeme řečí nebo neverbálně našim tělem. Častou formou je také tisk nebo sdělení, které je možné najít na internetu.

---

¹⁹ Srov. BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*, str. 29-30.

Jednou z možností jak vyjádřit funkce médií, které jsou uváděny v odborné literatuře, je uvést modely komunikace. Patří k nim:

- 1) Přenosový model (Laswell) – podle tohoto autora slouží média hlavně k přenosu různých sdělení. Tato teorie chápe média jako neutrální instituce, které reagují na potřeby a zájmy společnosti a přinášejí jim odpovídající zprávy.
- 2) Rituálový model mediální komunikace (James Carey) – akcentuje média jako nástroje a příležitosti ke sdělení, společenské účasti a sdružování. Hlavní funkcí je podporovat stabilitu společnosti a její zachování.
- 3) Propagační model – hlavním úkolem médií není informovat, ale získat pozornost publika, kterému je pak nabídnut nějaký produkt či názor. V této teorii není důležitý obsah sdělení, ale atraktivní forma určité „reklamy.“ Diváci jsou spíše pasivními diváky či pozorovateli.
- 4) Příjmový model – autorem této teorie je Stuart Hall, který vychází z britské tradice kulturních studií. Podle něho jsou média sice nástrojem ideologie, obsahují určitá dominantní poselství, která mají ovlivnit veřejnost, nicméně chápe významy mediálních sdělení různě. Závisí totiž na sociálním zázemí člověka, jeho vzdělání, zkušenostech a osobním názoru. Proto může být sdělení přijato v souladu s autorovým záměrem (novináři, PR agentury) nebo může být naopak odmítnuto nebo přijato s výhradami. Tento přístup počítá s čtenářem jako aktivním tvůrcem sdělení, který vytváří význam mediálnímu textu. Zde se otvírá prostor pro pedagogické působení a posilování schopností stát se na médiích kriticky nezávislým.²⁰

Dalším pojmem, kterým bych chtěla navázat na modely komunikace, je mediální komunikace a její funkce.

Tato komunikace je typem sociální komunikace, která se odehrává na úrovni celé společnosti. Mezi hlavními podavateli v mediální komunikaci jsou profesionální komunikátoři, jako jsou baviči, novináři a všichni ostatní, kdo mají přístup k médiím. Jejich cílem je vytvořit sdělení a oslovit jimi celou společnost. Tato komunikace je zpravidla pouze jednosměrná. Jednotlivci ve společnosti mají omezené možnosti

---

²⁰ Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 35.

komunikovat „nazpátek“. Navíc novinář přisuzuje určité významy událostem a jevům a prosazuje je v médiích jako dominantní.

Tento typ komunikace vykazuje řadu společných rysů s komunikací pedagogickou. Učitel také řídí komunikační proces ve třídě, rozhoduje o tom, kdo, kdy a co řekne. I zde existuje asymetrický vztah.

Bordewijk van Kaan (1986) rozděluje komunikaci podle toho, kudy probíhají informační toky:

- 1) Projev – informace je současně šířena z jednoho komunikačního centra k masě příjemců. Patří sem komunikace prostřednictvím médií, přednáška, veřejný projev nebo koncert atd.
- 2) Konverzace – lidé na sebe působí přímo. Rozhodují o tom, kdy se bude komunikace odehrávat, jaký bude její obsah, volí místo apod. Všichni v této komunikaci, si jsou rovni.
- 3) Konzultace – jedinec hledá informace v určitém úložišti (knihovna, internet nebo noviny). Místo, čas a téma konzultace určuje příjemce.
- 4) Registrace – centrum získává informace od účastníků komunikace. Patří sem situace, kdy se informace o účastnících ukládají do nějakého systému nebo kde existuje systém dozoru. Jde o telefonické hovory, evidence plateb nebo elektronické poplašné systémy.²¹

Další pojmy, které neodmyslitelně patří k médiím, jsou masová komunikace a masmédia.

V literatuře je možné najít řadu definicí, z nichž uvádím následující: První definice je z knihy „výchova k mediální gramotnosti od Daniela Bína.²² Ten tvrdí, že masmédia jsou prostředky masové komunikace, které přinášejí nějaké sdělení určité masě příjemců ve vysokém počtu identických kopií. Patří sem například filmy, výtisky, letáky

---

21 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 38-39.

22 Srov. BÍNA, Daniel. *Výchova k mediální gramotnosti*, str. 7-8.

či plakáty. Pojem masová komunikace se objevil ve 30. letech 20. století. Jedná se o distribuci informací ve veřejném prostoru, podavateli této informace jsou profesionální komunikátoři (novináři, producenti apod.), kteří jsou zaměstnáváni mediálními organizacemi, nebo jiné osoby (politici, umělci apod.) jimž organizace umožnila přístup do média. Thompson chápe masovou komunikaci jako „institucionalizovanou produkci a všeobecně dostupné šíření symbolického zboží pomocí fixace a přenosu informací a symbolického obsahu.

Masmédia jsou odlišena od ostatních nejen tím, že se zaměřují především kvantitativně, či na tzv. populární témata, nýbrž také tím, že proces celého jejich fungování má specifickou strukturu. V této struktuře převažuje ekonomický model, potlačení autora, faktickou absencí kategorií individuálního adresáta v celém modelu, a hlavně neustálý skrytý manipulační, kontrolní či organizační tlak na členy společnosti.²³

Velmi dobře vysvětluje masová média Jan Jiráček ve své knize *Masová média*. Zde uvádí, že těmito výrazy se rozumí periodický tisk (noviny, časopisy), rozhlasové a televizní vysílání nebo veřejně dostupná sdělení na internetu. Společně tyto média mají to, že jsou obsahově univerzální, mají velkou popularitu a jsou v zásadě veřejné povahy. Britský sociolog McQuail konstatuje, že masová média patří k „organizovaným prostředkům komunikování, jež je otevřené, děje se na dálku, dostává se v krátkém čase k mnoha lidem.“ Prvky, které masové média má jsou dostupnost, aktuálnost v krátkých pravidelných periodách nebo průběžně.²⁴

Dalším autorem, který definuje masovou komunikaci, je Ján Mišovič ve své knize *Komunikace ve společnosti*.²⁵ Zde autor uvádí, že masová komunikace je „*šíření sdělení z jednoho centra vybaveného technologickými, institucionálními prostředky pro produkci obsahů k mnoha bezprostředně ovlivňovaným příjemcům.*“²⁶

---

23 Srov. BÍNA, Daniel. *Výchova k mediální gramotnosti*, str. 7-8.

24 Srov. JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*, str. 21.

25 Srov. MIŠOVIČ, Ján. *Komunikace ve společnosti*, str. 64.

26 MIŠOVIČ, Ján. *Komunikace ve společnosti*, str. 64.

Charakteristiky, které přibližují podrobnější pohled na masovou komunikaci:

- 1) Materiály, které masová komunikace využívá, jsou určeny jen ke krátkodobému použití
- 2) Producentem je formální organizace, která využívá vyspělou technologii
- 3) Využívá nejrůznější mediační techniky
- 4) Příjemci jsou pro komunikátora anonymní
- 5) Komunikace je veřejná
- 6) Komunikátor a příjemce si nemohou vyměnit postavení, proto jsou jejich vzájemné vztahy asymetrické
- 7) Není zpětná vazba pro komunikátora
- 8) Produkce je periodická
- 9) Je nabízena průběžně²⁷

Masová komunikace využívá masová média, z nichž v současné době pokládám za nejvýznamnější: televize, počítač + internet, telefon a tablety.

Televize

Televizi považují za jedno z nejvýznamnějších masmédií, protože si myslím, že většina domácností v této době vlastní alespoň jednu televizi. U té se většinou schází rodina a společně sledují seriály, dokumenty nebo jí mají puštěnou jen jako zvukovou kulisu.

Pro dokreslení informací o televizi bych chtěla uvést v krátkosti její historii v naší zemi. V roce 1953 bylo zahájeno pokusné televizní vysílání. Samostatný státní podnik Československá televize, vznikl v roce 1960. V květnu roku 1963 byl uskutečněn první pokusný přenos barevného televizního signálu. V září 1966 byla v Brně na mezinárodním veletrhu předváděna barevná televize a uskutečněn přenos barevného signálu. 14. 2. 1970 byl uskutečněn první barevný přímý přenos Československé televize do zahraničí. V roce 1972 Československá televize uskutečnila barevné vysílání z mistrovství světa v ledním hokeji z Prahy. Dále pak 9. 5. 1975 zahájila Československá televize na I. Programu pravidelné barevné vysílání. Televizní reklama

---

²⁷ Srov. KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*, str. 17.

vznikla v roce 1968. Po roce 1989 do oblasti televizní reklamy začal pronikat zahraniční kapitál. První soukromou televizní stanicí, byla televize Nova.²⁸

Klára Šedřová ve své knize děti a rodiče před televizí nazývá televizi jako „člena rodiny.“²⁹ Tvrdí, že televize pronikla nejhluběji do našeho intimního života. Lidé jí věnují enormní množství času a zároveň je důležitou součástí rodinného života na celém světě. Přídavné jméno domácí médium má právě proto, neboť je užíváno nejčastěji doma, a přídavné jméno rodinné médium, protože je užívání zapojeno do širšího kontextu rodinného života. Field³⁰ ukazuje, že nejčastější způsob konzumace televize je konzumace kolektivní. Členové rodiny se sejdou před televizí a společně se dívají na nějaký vybraný pořad.

Vliv má televize na rodinný život se dlouhá léta zkoumá. Výsledky výzkumů jsou však různorodé. Zatímco některé výzkumy poukazují na to, že televize je vnímána jako relaxační aktivita, někteří autoři výzkumu zjistili, že množství televizní konzumace je pozitivně spjato s mírou rodinné tenze. Čím respondenti častěji sledovali televizi, tím vyšší míru napětí rodina vykazovala. Rogge a Jensen uvádějí příklad tzv. „funkčního“ využití televize: Matka samoživitelka se dívá na televizi společně se svými syny a užívá si přitom pocit intimity a rodinné pospolitosti. Další příklad uvádějí například nezaměstnaného muže ve středním věku, který sleduje intenzivně televizi, aby neupadl do deprese. Podle Kláry Šedřové³¹ ale nejprecizněji pojmenoval funkčnost televize Lull v roce 1990. Podle něho je televize užívána sociálně, zapojuje se do širšího rámce dění v rodině. Vymezuje dva základní způsoby sociálního užití televize: strukturální a vztahové. V prvním případě je televize používána ke spolu zajišťování každodenního chodu domácnosti- zvuková kulisa nebo jako vždy dostupná zábava. Ve vztahové dimenzi je o užití vázané na interakční procesy- televize je prostředkem k navázání konverzace nebo naopak- jak se konverzaci vyhnout. Může sloužit i jako prostředek k demonstrování dominance (při rozhodování o volbě programu). Nemůžeme tedy

---

28 Srov. Kolektiv autorů. *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo*, str. 68.

29 Srov. ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*, str. 31.

30 Srov. ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*, str. 31.

31 Srov. ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*, str. 31-32.

televizi považovat za jakéhosi vetřelce, který do rodiny vpadá bez pozvání. Televize je rodinou užívána v závislosti na rodinných návycích, potřebách a cílech.

V knize *Ubavit se k smrti: veřejná komunikace ve věku zábavy* od N. Postmana se dočteme, že „Zábava je zastřešující ideologií jakékoliv televizní komunikace. Nejde o to, že televize má zábavný charakter, ale že udělala ze zábavy přirozenou formu zobrazování jakékoliv skutečnosti.“³²

A jakou úlohu má vlastně televize? Bernhard Schellmann³³ uvádí těchto 6 základních úloh:

- Televize je audiovizuální médium, tudíž sdělení je jak akustické, tak i vizuální
- Obraz není statický jako například u tištěných médií, nýbrž pohyblivý.
- Televize je aktuální médium.
- Televize je výkonné médium. Sledovanost v hlavním vysílacím čase je stejně vysoká jako u velkých časopisů.
- Technika je značně pokročilá – například stereo příjem a barevná kvalita. Je to technicky náročné médium.
- Televize je živé, emoce podněcující médium.

Internet

Bez pochyby můžu říct, že většina lidí v dnešní společnosti má přístup k internetu. Podle Českého statistického úřadu má v České republice k roku 2019 přístup k internetu 81 % uživatelů. Tento rok jsme také slavili 27 let od prvního připojení, které proběhlo na půdě Českého vysokého učení technického v Praze. Ať už jde o připojení bezdrátové nebo kabelové, většina lidí ví, co je to internet a využívá ho. Internet se jako médium enormně rozvíjí a stal se globálním informačním systémem. Internet je zároveň výkonné médium, protože umožňuje poskytování celé řady služeb. Například individuální komunikaci přes email nebo až masovou komunikaci.³⁴

---

32 POSTMAN, N. *Ubavit se k smrti: veřejná komunikace ve věku zábavy*. Str. 116.

33 Srov. SCHELLMANN, Bernhard. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*, str. 51-52.

34 Srov. Český statistický úřad [online]. [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

Internet v mnoha směrech lidem ulehčuje život a díky němu, můžeme být ve spojení s lidmi, který jsou vzdálený několik kilometrů od nás (vysoká konektivita). A toto není jediná výhoda internetu, je jich mnohem více, například:

- Online systémy nabízejí uživateli zpětné vazby.
- Aktuálnost: Informace na internetu mohou být velmi rychle aktualizovány.
- Schopnost transakce: na internetu je možnost poradenství, objednávky nebo vyřizování stížností se zákazníkem.
- Malé náklady na distribuci: šíření velkého množství informací je možné za extrémně nízké prostředky.
- Vysoká internacionalita: informace mohou být nabídnuty bez větších nákladů lidem po celém světě.

Samozřejmě jako většina věcí, má internet vedle výhod i své nevýhody, jako například:

- Nízkou modalitu: videosekvence, animace i zvuk vyžadují vyšší propustnost sítě, aby mohly být uspokojivě transportovány.
- Akceptance: Hlavní důvod je složitá počítačová technika, která mnoho „normálních“ občanů z použití tohoto média vyřazuje.
- Dosažitelnost cílových skupin: podniky a služby, které jsou na internetu, mají čím dál lepší možnosti dostat se k cílovým skupinám.³⁵

Tablet

Tablety se postupně zavádějí i do škol. První školou, která zcela nahradila učebnice elektronickými tablety, byla v roce 2011 základní škola v České Kamenici. Pro tablety vzniká řada výukových aplikací. Například pro procvičování abecedy, pravopisu, matematiky apod. Tyto aplikace pomáhají i dětem s různými typy postižení.³⁶

---

³⁵ Srov. SCHELLMANN, Bernhard. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*, str. 62-63.

³⁶ Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 81.

Počítač

Mládež se v 90. letech stala subjektem komputerizace společnosti. Počítačová gramotnost byla tehdy získávána ve volném čase jako zájmový koníček, sebevzděláváním a v rámci komunity kamarádů. Generační inverze nastala, kdy děti vzdělávaly své rodiče a učily je základy práce s počítačem.³⁷ Podle Českého statistického úřadu mělo v roce 2019 osobní počítač 78 % českých domácností (do tohoto čísla je zahrnut i tablet). Pro porovnání mělo v roce 2009 osobní počítač pouze 54 % domácností. Během 10 let se počítač stal běžnou součástí domácností.³⁸

Přednosti počítače:

- Díky tomu, že dítě má kontakt s počítačem, umožní mu přípravu na budoucí profesi. Znamená to, že se učí používat klávesnici, zapnout počítač atd. a tyto schopnosti se mu budou hodit v budoucím povolání. Dnes již sotva najdeme branži, kde se počítač nevyužívá.
- Na počítači může dítě využívat výukové programy, které mu pomáhají doplňovat si vyučovanou látku ve škole.
- Práce na počítači (klikání myši, hra s klávesami apod.) pomáhají dítěti zvyšovat schopnost soustředění na jednu věc.
- Některé počítačové hry trénují například strategické myšlení a reakční schopnost. Dítě se nenudí a ventiluje agresi.

Samozřejmě, že počítač nemá jen kladné přednosti, ale má i svou zápornou stránku. Tím například může být to, že:

- Počítač omezuje a zabraňuje získávání přímé vjemové zkušenosti. Dítě sice na obrazovce vidí určitou věc, ale nemůže si jí prohlédnout ze všech stran, nemůže si k ní čichnout nebo osahat si jí. Tato smyslová zkušenost je nutná pro správný vývoj dítěte.
- Počítač nemá city a nemá žádné prožívání. Je to vždy dostupný kamarád, který není agresivní nebi náladový. Dítě ví, že od počítače nemůže dostat vynadáno

---

37 Srov. SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*, str. 124-125.

38 Srov. Český statistický úřad [online]. [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

jako například od rodičů nebo kamarádů. V tomto je ten největší problém, protože děti jsou izolované od sociálního učení.

- Počítačové hry jsou často předvídatelné a nudné. Po dokončení nějakého úkolu nebo celé hry, potřebují děti další, nový, aby udržely svou míru napětí.
- Hlavně u dětí mladšího školního věku nebo u předškolních dětí je informační záplava z počítače nebezpečná. Vede k přílišné zátěži a následně i k nesoustředěnosti.
- Počítač nabízí únik před reálným světem. Reálný svět je totiž plný úzkosti, problémů a nejistoty, proto je děti obrací na počítač. Podle mě je to jeden z největších problémů, které počítač představuje. Děti zde hledají pochopení a může se stát i zdrojem sebevědomí. Proto autorka knihy *Vývoj dítěte* Annegret Weikert doporučuje, aby rodiče pomáhali dětem se seznamováním se s počítačem. Dítě může například sedět rodiči na klíně a rodič mu vysvětluje funkce počítače, klávesnice apod. Do 12 let by měl být s dítětem u počítače rodič a pomáhat mu. Ve věku 12 až 14 let má dítě dostatečné rozumové schopnosti, vnímavost a soustředění, aby mohlo s počítačem pracovat samostatně.³⁹

Tato autorka doporučuje, aby rodiče pomáhali svým dětem do 12 let pracovat s počítačem. Myslím si, že takto to ve většině rodin nefunguje. Rodič dovolí dítěti jít na hodinu na počítač, ale už mu nevysvětluje, k čemu přesně slouží monitor, myš apod. Podle mě rodiče ani neví, jaké stránky nebo hry jejich dítě navštěvuje. Na tuto otázku se zaměřuji v praktické části mé práce.

Výrazně odlišným typem od masové komunikace, je komunikace sociální.

Ta se „odehrává ve formě vzájemného styku, kdy dochází k nabídce „individuality“ člověka ostatním příslušníkům společnosti v rámci soukromého či veřejného prostoru. Je známo, že komunikace byla intenzivnější ve městech než na venkově.“⁴⁰

---

39 Srov. WEIKERT, Annegret. *Výchova dítěte: osvědčené rady a řešení pro rodiče dětí každého věku*, str. 203-205.

40 Srov. HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody, příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*, str. 119.

Pro sociální komunikaci existuje mnoho definic. Jednou z definic je od Lamsera.⁴¹ Ten spojuje sociální komunikaci se sdělováním, přenosem informací či významů v rámci společenského kontaktu. Tvrdí, že přenos či sdělování není uskutečnitelné bez kontaktu.

Po představení tradičních médií, bych nyní přešla k novým médiím, v čem spočívá jejich podstata?

1.6. Nová média

Interaktivní technologie přinášejí nové kvality, ale zároveň sebou přinášejí i nová rizika. Tyto nové technologie nazýváme tzv. „nová média“. Za taková považujeme technologie, které rozšiřují a doplňují komunikační možnosti tradičních médií. Umožňují zaznamenávat a přenášet obraz či zvuk prostřednictvím internetu. Díky rozvoji vysokorychlostního internetu a především technologie Wi-Fi, která umožňuje bezdrátovou komunikaci, máme permanentní připojení a žijeme online životy. Bez internetu si někteří lidé nedokáží představit používat počítač, mobil nebo tablet. Právě mobilní technologie přinášejí v současné době největší změnu v komunikaci. Majitel telefonu ho nosí stále u sebe, a pokud je připojen na internet, je stále online i pro ostatní. Dnešní mobilní platformy mají fotoaparát, kameru a často i programy pro úpravu přirozeného obsahu a umožňují vkládat informace ihned na web. To zvyšuje tzv. lidovou nebo občanskou žurnalistiku.⁴²

Nová média jsou:

- 1) Interaktivní – umožňují komunikaci mnoha uživatelů, okamžité reakce a sdílení obsahu.
- 2) Personalizovaná – uživatel může vyhledávat obsah, který potřebuje a zajímá ho.
- 3) Multimediální- informace jsou přenášeny většinou jako text, ale mohou být i v podobě obrazu, videa, zvuku či kombinací všeho.

---

41 Srov. LAMSER, V. *Komunikace a společnost*, str. 9.

42 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 58.

- 4) Otevřená- na internetu existuje do jisté míry tvůrčí svoboda, která nestaví uživatelům žádné hranice. Nicméně existuje určitá kontrola obsahu na internetu. Probíhá zde i určitá cenzura, která se netýká jen autoritativních států, ale je uplatňována i v demokratických systémech.
- 5) Sociabilní- nová média propojují lidi mezi sebou. Některé virtuální vztahy mohou přerůst ve vztahy osobní, je potřeba myslet také na svět „tam venku „ a nezapomínat, že opravdové přátelství je víc než několik přátelství na Facebooku.⁴³

2 Výchova a mediální výchova v postmoderní společnosti

Na začátku této kapitoly bych chtěla vymezit základní pojmy, které budu v této části používat. Určitě každý z nás se někdy zmiňoval o výchově, o tom, že je někdo špatně vychovaný, má přísnou výchovu apod. Mnoho lidí ale používá výrazy, a nezná jejich přesnou definici, což je velmi důležité, a proto definicemi pojmů začnu tuto kapitolu.

2.1 Charakteristika výchovy

Základním pojmem této práce a pedagogiky je slovo výchova. Jan Průcha definuje výchovu takto: *„Výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Různá pojetí výchovy byla ovlivněna sociokulturními podmínkami, odlišnými koncepcemi pojetí člověka, akcentací jednotlivých stránek výchovného procesu. Někteří autoři chápou výchovu jako plně řízený proces ovlivnění nehotového člověka pedagogem nebo institucí, naplněný snahou podřídit jej normám společnosti, ale i normám instituce apod. (například Linder,*

---

43 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 59.

Hubert, Leif). Jiní akcentují úlohu samotného vychovávaného jako subjektu vlastního formování a zvýrazňují podíl osobnosti na vlastním utvářením. (Rousseau, Dewey, Key apod.). Třetí proud vychází při vymezení výchovy z interakce mezi pedagogem a žákem (například Petera, Mialaret). Účinnost výchovy je závislá na míře interiorizace výchovných vlivů vychovávaným jedincem. K té dochází, je-li jedinec otevřen pedagogickému působení, odpovídá-li jeho zkušenosti, vytvoří-li se v jeho vědomí potřeby zdokonalovat se, stát se subjektem vlastního utváření. Neúčinnost čistě verbálního působení je nahrazována účinnější organizací zkušenosti vychovávaného. Z moderního hlediska je proto výchova především procesem záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulačními jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností- edukace, edukační procesy, socializace, teorie výchovy, filozofie výchovy, sociologie výchovy, výchovný systém, vzdělávací proces.“⁴⁴

Další charakteristiku výchovy definuje Jan Průcha takto: „*Podle nejobecnějšího pojetí je to činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání „duchovního majetku“ společnosti z generace na generaci. Jde tu o zprostředkování vzorců norem chování, komunikačních rituálů, hygienických návyků apod., jež se uskutečňuje prostřednictvím rodinné výchovy již od nejranějšího věku dětí. V tomto smyslu je výchova v pedagogickém pojetí hlavní složkou procesu „socializace“, jež se zkoumá v jiných vědách.“⁴⁵*

Nejvíce souhlasím s poslední definicí výchovy od Jana Průchy. Myslím si, že hlavní úlohou výchovy je hlavně předat normy chování ve společnosti, komunikace, hygienické návyky apod. v rodinném prostředí. Důležité je, aby děti od útlého věku věděly, co je normou a co už ne. Co je dobré a co špatné. Naučit ho komunikovat, naučit ho základy slušného chování. Dítě se postupem času setkává s různými situacemi, které ho například také nějakým způsobem vychovávají. Například ve škole musí spolupracovat ve skupině, v městské hromadné dopravě pustí těhotnou ženu si sednout apod. Proto je důležité předávání norem již od útlého věku.

---

44 PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, str. 345

45 PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*, str. 16.

2.2 Mediální výchova

Další pojem, který bych chtěla objasnit je pojem mediální výchova. K vyjasnění tohoto pojmu bych opět použila charakteristiku autora Jana Průchu, kdy ten definuje mediální výchovu takto: je to „*výchova k orientaci masových médiích, k jejich využívání a zároveň k jejich kritickému hodnocení. Relativně nová součást všeobecného vzdělávání, vyvolaná rozvojem a zpřístupňováním prostředků prezentujících informace (především televize, rozhlas, videoprogramy aj.). Mediální výchova se snaží orientovat mládež k tomu, aby uměla využívat média pro své sebevzdělávání, ale zároveň aby uměla kriticky filtrovat prezentované informace a byla rezistentní vůči negativním vlivům médií (například manipulace konzumního chování lidí pomocí reklamy aj.). Mediální výchova se realizuje ve většině zemí jako součást určitých vyučovacích předmětů nebo jako samostatné mezipředmětové téma. V českém kurikulu RVP ZV (2005) je mediální výchova jedním z průřezových témat, která jsou povinnou součástí základního vzdělávání – všeobecné vzdělávání, základní škola.*“⁴⁶

Uvádím několik základních bodů, které představují půdorys mediální výchovy:

V médiích se svět neodráží jako v zrcadle, sdělení v médiích svět nekopírují, nýbrž jsou výsledkem ustálených výrobních postupů. Základními procesy, jimiž projdou všechna sdělení přenášená médii, než se dostanou k příjemcům, jsou zjednodušení, zestručnění, vytrídění a podřízení určitému účelu: sdělení v médiích mají různé účely, které nejsou vždy zřejmé na první pohled. To se týká nejen obsahů fiktivních a reklamních, ale i zpravodajství.

- Příjemci nejsou pasivní masa, nýbrž aktivní uživatelé, kteří si vybírají, co z mediální nabídky použijí. Média se sama snaží tento výběr ovlivnit tím, že nabízejí obsahy přijatelné pro velký počet lidí, takže média (alespoň některá) příjemce jako masu vnímají.
- Média se podílejí na utváření veřejného (politického a kulturního) života, pomáhají zaplnit volný čas a spoluutvářejí životní styl.

---

46 PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, str. 149.

- Média nabízejí nejrůznější typy obsahů (od zpravodajství přes časopisy po televizní seriál), které mají tendenci se opakovat a vytvářet si vlastní soubor výrazových prostředků, které mají v daném obsahu zvláštní význam.
- Média jsou sociální institucí svého druhu, mající svou strukturu (systém médií), svůj vývoj (dějiny médií) a svá ustavená pravidla fungování (od zákonných norem po nepsané představy o tom, co je správné).
- Média jsou výrobní podniky s propracovanou dělbou práce s orientací na ekonomické přežití, popřípadě tvorbu zisku: podstatou ekonomické existence médií je pohyb na dvojím trhu: čtenářům, posluchačům a divákům prodávají výsledky své práce, inzerentům prodávají své čtenáře, posluchače a diváky. Příjmy z reklamy jsou podstatnější součástí příjmů médií, proto se jejich zajištění média primárně podřizují.⁴⁷

Soustavnější úvahy o mediální výchově jsou až od minulého století, prvky ale lze nalézt už například u Jana Ámose Komenského, když formuloval požadavek na vzdělání ke čtení novin již v 17. století. Ve svém díle *Labyrint světa* přirovnává novináře (širitele zpráv) k pištcům, kteří lákají lidi na různé melodie. Hlavní impulzy pro rozvoj mediální výchovy se ukazují až po druhé světové válce. První impuls přišel ihned po válce, kdy byla snaha vyrovnat se s neblahou zkušeností s médii a úspěchem goebbelsovské propagandy v meziválečném a válečném období. Druhým impulzem byla komercializace médií v 50. a 60. letech v USA. Tato komercializace pronikla až do evropských zemí na sklonku 70. let. Výzkumy, které se prováděly v 60 letech v USA, zjistily, že děti neumí rozeznat v televizním vysílání zpravodajskou informaci od reklamního sdělení. Toto zjištění mobilizovalo rodiče k tlaku na školy, aby upravily výuku tak, aby se děti naučily rozeznat rozdíl mezi reklamou a zpravodajstvím. Politické změny po roce 1989 uvolňují ekonomické síly globalizace, spolu s technologickými změnami umožněnými digitalizací médií posílily trend ke komercializaci mediální produkce. Zároveň také vzrostly obavy spojené s důsledky masivní mediální produkce a vzrostly také násilné obsahy médií. Rozvoj interaktivních médií jak v domácnostech, tak i ve školách, nastoluje problém odlidštění a degenerace

---

47 Srov. MIČIENKA, Marek a Jan JIRÁK. *Základy mediální výchovy*, str. 10-13.

mezilidských vztahů. S rostoucími obavami, roste i požadavek na mediální výchovu. Ta je u nás zavedena do kurikulární reformy od roku 2006.⁴⁸

2.5 Mediální pedagogika

Pojem, který úzce souvisí s předchozími pojmy, je mediální pedagogika.

Mediální pedagogika je věda, jejímž objektem jsou média, jejich vliv na vývoj vzdělávání populace. Úkolem této vědy je vychovávat a vzdělávat děti, mládež i dospělé s ohledem na využití médií. Vzdělávací část vědy má informovat o možnostech, médií podílet se na rozvoji osobnosti, formování a uspokojování kulturních zájmů člověka i jeho intelektuálním růstu.⁴⁹

Mediální pedagogika se rozvíjela především v německém církevním prostředí a to od poloviny 20. století. Nejprve se jednalo o nerealistické doktrinářství, které chtělo, aby média sloužila jako služební nástroj pastorače. Později došlo k obratu k poněkud realističtější politice. Tato mediální pedagogika považovala za největší problémy masové komunikace:

- objektivitu
- finanční závislost na majitelích a na reklamě
- hromadnost (není to „cesta k člověku, ale „k lidem“)
- úpadek morálních norem
- absence dlouhodobé perspektivy

Postupem času vzniklo šest směrů církevní mediální pedagogiky:

- 1) autoritativně normativní- před televizní období, základní bylo to, co rozhodla autorita (co je a co není dobré), následovalo normativně vyeliminovat vliv špatného alternativní mediální pedagogika: hlavní úlohou bylo vést lidi k dobrým textům, působení na vkus.

---

48 Srov. MIČIENKA, Marek a Jan JIRÁK. *Základy mediální výchovy*, str. 10-12.

49 Srov. *Medienpädagogik 2003*. Südwestrundfunk Fernsehen Baden – Baden, CD-ROM

- 2) ochranná pedagogika: od 60. let, hledala cesty k sebeochraně individua, nejdůležitější prostředek je rozhovor (ukazuje správnou cestu), tento směr reagoval na rozvoj mediální techniky.
- 3) Ideologicko-kritická mediální pedagogika: v 70. letech, vychází z kritiky ideologií (frankfurtská škola), zaměřila se na jazyk masmédií, především k odhalení ideologického obsahu, člověk zde má status objektu.
- 4) společensko-kritický postoj: tento směr pojímá člověka jako subjekt. Vychází z předchozího směru, masmédiá jsou zde chápána jako socializační faktor, který je potřeba umět aktivně využít.
- 5) mediální pedagogika zaměřená na jednání: jejími klíčovými slovy jsou: jednání, dospělost, emancipace. Hlavním úkolem je učit jednat, aktivně se vyrovnávat se skutečností. Cílem je: 1) analytické poznání masmediálních obsahů a forem produkce. 2) vypořádání se s celospolečenskou skutečností, rozšířit schopnosti jednat.⁵⁰

Mediální pedagogika vychází z katolického prostředí. Kořeny má v katechismu, ten uplatňoval autoritativně normativní směr, který zakazoval určitý mediální obsah a cenzuru. Dějiny mediální pedagogiky se začínají počítat ale až od nástupu skutečných masových médií od 2. poloviny 19. století. První mediální pedagogika je svým zaměřením spíše ochranná a orientuje se na ochranu dětí a mládeže, před ohrožením jejich mravů a morálky. Teprve od 60. let proniká do mediální pedagogiky kritický směr, jehož cílem je smysluplné (uvědomělé a kritické využívání médií). Mediální pedagogika se v novější době chápe jako velmi široký obor, který nemá pevně vymezené obrysy.⁵¹

---

50 Srov. *Medienpädagogik 2003*. Südwestrundfunk Fernsehen Baden – Baden, CD-ROM

51 Srov. BÍNA, Daniel. *Výchova k mediální gramotnosti*, str. 18-19.

Úkolem mediální pedagogiky je:

- ochrana osobnosti
- naučit již děti a mládež, aby dokázaly třídít a vybírat si informace
- ochránit děti a mládež od negativních vlivů médií
- používat informace
- varovat před používáním médií (hlavně před nadměrným používáním)⁵²

2.3 Obsah mediální výchovy u nás v RVP

Pokud se pohybujeme v oblasti školství, musíme pracovat s pojmem RVP. Pro definici jsem si vybrala Pedagogický slovník.

„Rámcové vzdělávací programy vymezují cílové zaměření vzdělávání na daném stupni /pro daný obor vzdělávání a očekávané výstupy. Charakterizují je priority, cíle, klíčové kompetence a obsah v širších oblastech (například Jazyk a komunikace, Matematika a její aplikace, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Člověk a zdraví). Na základě těchto rámcových programů školy vytvářejí škol. Vzdělávací programy, přizpůsobené podmínkám regionu a lokality.“⁵³

Až do 90. let 20. století se mediální výchova rozvíjela především na západě nebo v německy mluvících zemích. V současné době zažívá česká mediální scéna jeden ze svých vrcholů a s tím je spojena potřeba vedle pasivního sledování médií, také analýza jejich obsahu. Mediální výchova by měla naučit publikum, aby média využívala k sebevzdělávání a zároveň kriticky filtrovala prezentované informace, rezistovala vůči negativním vlivům médií a nenechávala se manipulovat pomocí reklamy. Od roku 2005 je mediální výchova zahrnuta do Rámcového vzdělávacího procesu (RVP) jako jedna z průřezových témat. Je zde charakterizována tak, že má v žácích pomoci rozborů a vlastní tvorby mediálních produktů a osvojování poznatků o fungování médií ve společnosti, soustavně rozvíjet jejich schopnost kriticky a tvořivě nakládat s médií a jejich produkcí, využívat mediální nabídku a udržovat si od ní odstup.

---

52 Srov. BOUŠOVÁ, Jana. *Využití médií ve výchově dětí a rizika jejich používání*, str. 73.
53 PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, str. 242.

Současné kurikulární dokumenty v České republice umožňují realizaci mediální výchovy trojím způsobem: 1) jako vyučovací předmět s časovou dotací v rozvrhu, 2) může být realizován formou krátkodobého nebo dlouhodobého projektu nebo za 3) může být integrován do jiných předmětů (dějepis, český jazyk apod.) Současné dokumenty nevyklučují ani využití více forem souběžně.

„Mediální výchova je v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) pojímána jako cesta k získání základní úrovně mediální gramotnosti, tedy zvládnutí masově medializované produkce. Mediální gramotnost je charakterizována zjevně v duchu kriticko-analytického pojetí jako soubor znalostí (poznatků o fungování a společenské roli médií, o jejich historii, struktuře fungování atd.) a dovedností (schopnost analyzovat sdělení, posoudit jejich věrohodnost, vyhodnotit jeho záměr, zasadit do kontextu, schopnost volby média k naplnění nejrůznějších potřeb atd.). Opakovaně zdůrazňován je kritický odstup od medializovaných sdělení a schopnost jejich kritického posouzení. Zároveň má být ale podpořeno i „poučené, aktivní a nezávislé zapojení jednotlivce do mediální komunikace.“⁵⁴

Podle Jiráka je hlavním cílem „rozvinutí mediální gramotnosti do také úrovně, aby využívání médií byla činnost, kterou má jedinec co nejvíce pod vlastní kontrolou a již se dokáže řídit tak, aby mohl mediální nabídky co nejvíce využít.“⁵⁵

Osvojení základních poznatků o médiích se v rámci školní přípravy v RVP probíhá dvěma způsoby: 1) kritickou interpretací – reálně existujících médií (receptivní postup). Mezi receptivní činnosti patří například kritické čtení, poslouchání a pozorování mediálních sdělení, interpretace vztahu mediálních sdělení a reality, pozorování stavby mediálních sdělení, vnímání autora mediálních sdělení, sledování vlivu médií a sledování fungování médií. Cílem je, aby si děti uvědomovaly, že média poskytují pouze jeden určitý typ výkladu, zatímco existuje mnoho jiných perspektiv. Receptivní činnosti se vztahují hlavně k vnímání mediálních textů a k jejich analýze. Pro analýzu médií se u těchto činnostech používá tzv. Dickův mediální trojúhelník. Jednou osou trojúhelníku je samotný text. Analýza textu přináší odpovědi na otázky typu: „Jak jsou

---

54 BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*, str. 102.

55 BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*, str. 105.

zobrazeny osoby v textu? Jakým způsobem text vypráví příběh?“ apod. Druhou osu tvoří publikum. U této části analyzujeme komu je text určen? Je text určen i pro mě? Jak na mě text působí? Apod. Poslední osou je produkce. Ptáme se, kdo text napsal? Jakými technikami byl vytvořen? Dickův trojúhelník je doporučován a velmi využíván mediálními pedagogy.⁵⁶ Za 2) vlastní mediální produkcí- například školní časopis či rozhlas. Činnosti, které sem patří, jsou například organizace práce ve školním médiu, příprava vlastních příspěvků, redigování příspěvků druhých a reprezentace školního média před školní a mimoškolní veřejností.⁵⁷ Důležité je mít na paměti, že nepřipravujeme budoucího žurnalistu- není potřeba nutit žáka, aby napsal dokonalý sloupek. Spíše je zde snaha o aktivního občana, který se pohybuje ve světě médií a aby byl schopen využívat jeho nástroje k tomu, aby dokázal obohacovat její perspektivy. Tvorba by měla vést k prezentaci sama sebe a svých myšlenek. Zároveň by mediální tvorba neměla obsahovat manipulaci, generalizaci, stereotypizaci, zesměšňování a podobné neetické formy komunikování.⁵⁸

2.4 Rodinná mediální výchova

Další pojem, který je spojen s výchovou a s mediální výchovou, je rodinná mediální výchova. Děti můžeme naučit pracovat s médii jak ve školách, tak i v rodině.

Tento pojem zahrnuje uvědomovanou rodičovskou výchovnou práci, která je vedena určitým pedagogickým záměrem. Je to proces směřující k tomu, aby se dítě stalo poučeným a kritickým mediálním konzumentem. Podle Hoganové (2001) by rodinná mediální výchova měla zahrnovat: 1) omezování času stráveného s médii 2) Výběr kvalitních programů 3) Uvědomělé rodičovské chování v roli modelu 4) Vytvoření vhodného mediálního prostředí 5) Společná mediální konzumace a komunikace o mediálních obsazích. Za jakousi „královskou cestu“ domácí mediální výchovy je považováno společné sledování televize. Tímto způsobem je lze snížit riziko negativního působení televize na dítě. Rodinná mediální výchova by celkově měla

---

56 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 26-27.

57 Srov. MIČIENKA, Marek a Jan JIRÁK. *Základy mediální výchovy*, str. 11-12.

58 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 27-28.

směřovat k ustavení pozitivních mediálních návyků dítěte a zvyšování mediální gramotnosti. Mediálně gramotné dítě dokáže média pozitivně vytěžovat (učí se z médií žádoucím způsobem). Nejčastějším empirickým nálezem v této oblasti je konstatování, že v rodinách existují pravidla, jimiž rodič sledování televize reguluje. Především na regulaci času stráveného u televize, ale také na odlišení vhodných a nevhodných pořadů pro dítě.⁵⁹

Je však otázkou, do jaké míry je toto kolektivní sledování součástí rodinné mediální výchovy. Ve většině případů je to totiž tak, že děti jen přihlížejí na pořad, na který se chtějí koukat dospělí. Z výzkumů od Fielda (1990) vyplývá, že 85 % pětiletých dětí se kouká na televizi ve společnosti někoho dalšího. Alexandrová (1990) udává, že rodiče mají malou tendenci nabízet dětem interpretaci a komentovat společné sledování.⁶⁰

Jak jsem již výše zmiňovala, rodinná mediální výchova by měla zahrnovat omezování času stráveného s médii. Nejběžnější technikou je omezování přístupu dětí k televizi. Základním cílem je omezit čas, který tráví dítě u televize, ale také zamezit tomu, aby se dítě koukalo na nevhodné pořady. Sledování televize je u předškolních a mladších školních dětí většinou definováno jasně určenými pravidly. Základní pravidlo, které platí téměř ve všech rodinách je to, že děti nesmí zapnout televizi, aniž by požádaly dospělého. Různé však je, jak často děti žádají o povolení se koukat na televizi i to, jakým způsobem rodiče reagují. Ti obvykle reagují třemi způsoby:

1. Velmi restriktivní přístup: rodiče jsou velmi důslední a pouštějí dětem pouze vybrané pořady. Přání dítěte striktně odmítnou.
2. Semirestriktivní přístup: Zde je snaha dítěti vyhovět a najít vhodný program. Ovšem pokud v televizi nenajdou pořad, který by byl pro ně přijatelný, pustí video nebo televizi vypnou.

---

59 Srov. ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*, str. 33

60 Srov. ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*, str. 34

3. Permisivní přístup: rodiče akceptují přání dítěte. Snaží se najít vhodný program, ale pokud žádný nenajdou, nechají se dítě koukat na kterýkoliv pořad.⁶¹

Rodiče regulují dětem čas většinou svými individuálními představami o ideálním čase. Dalším možným způsobem, jak je čas u televize dětem regulován, je na základě samotného výběru pořadů. V praxi to vypadá tak, že dítě má povolený jeden dětský pořad, na který se může koukat, poté co pořad skončí, se televize vypíná. Pokud ale nastane situace, že rodiče mají potřebu omezovat televizní konzumaci dítěte a zároveň nechtějí rezignovat na svoji potřebu dívat, posílají děti do jiných prostor než je televize. Kuriózní situace může nastat ve chvíli, kdy jsou rodiče k dětem demokratičtější a nepovažují za správné děti prostě „vypudit“ z obývacího pokoje. Protipól k těmto technikám je nabídka alternativních činností. Zatímco vypínání televize nebo odesílání dítěte pryč může vést k negaci televizní konzumace, naopak nabízení alternativních nabídek představuje pozitivně formulovanou intervenci. Omezování času se realizuje různorodými postupy, ale všechny mají stejný cíl: snížit množství času u televize a vybrat pořady, které jsou vhodné.⁶²

Odpovědi na otázky, kolik času vymezují rodiče dětem, aby mohly sledovat televizi, a jaké pořady jejich dítě nejčastěji sleduje, byly základním cílem výzkumu realizovaného v letech 2001-2005. Výzkum byl určen pro rodiče, kteří mají děti v předškolním věku se zřetelem na výchovnou práci rodičů. V dotazníku byla otázka: „kolik času má vymezeno Vaše dítě při sledování televize?“ Díky sesbíraným datům, je možné vytvořit čtyři základní modely dětského užívání televize:

- 1) 0-10 minut- dítě se smí koukat pouze na Večerníček nebo vůbec.
- 2) 30-90 minut- dítě má povoleno se koukat na Večerníček a jeden až dva další dětské programy.
- 3) 90-180 minut- dítě se chce dívat častěji a rodiče to respektují. Mohou se dívat na dětské programy, ale také na pohádky na videu nebo na pořady, které nejsou primárně určené pro jeho věkovou kategorii.

---

61 Srov. ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*, Str. 90.

62 Srov. ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*, str. 90-91.

- 4) Bez limitu- televize je puštěná většinu času v prostorách, ve kterých se pohybuje dítě. Proto je těžké odhadnout, po jakou dobu dítě televizi sleduje.⁶³

Nejstriktnější rodiny reprezentují první model, kdy se dítě může koukat na televizi minimálně. Zároveň je tento model co do počtu spíše okrajový.

Další oblastí, kterou zahrnuje rodinná mediální výchova je výběr programů. Výběr programu je velice široký. Některé programy jsou určeny primárně dětem, jiné zase pro dospělé publikum. Sledované programy je možné rozdělit tedy do několika skupin:

1. Pořady základní skupiny- pořady určené primárně dětem a rodiče je považují za kvalitní.
2. Rozšiřující pořady- pořady určené primárně dětem, ale rodiče jsou k nim spíše vlažní.
3. Pořady přechodného typu- jsou určeny dospělým, ale rodiče dívání dětem tolerují
4. Kontroverzní pořady- určené pro děti, ale rodiče je neschvalují
5. Zapovězené pořady- pro dospělé, jsou dětem výslovně zakázány.⁶⁴

Podrobnější charakteristiky skupin pořadů:

- 1) Pořady základní skupiny: sem patří v první řadě Večerníček. Rodiče tento pořad berou jako součást dětského světa, a to pravděpodobně proto, že se na něj sami koukali v útlém věku. Mezi další pořady patří například Kouzelná školka. Jde vždy o půlhodinové pásmo, které obsahuje vždy dvě animované pohádky a vstupy moderátorů, kteří dětem vyprávějí, zpívají s nimi nebo něco tvoří. Dále je zde možné zařadit Kostičky. V tomto pořadu oceňují rodiče především vzdělávací potenciál.

---

63 Srov. ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*, str. 52.

64 Srov. ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*, str. 54-58.

- 2) Rozšiřující pořady: patří sem všechny pořady, které jsou primárně určeny dětem a nepatří do první skupiny. Zařazují se zde animované zahraniční seriály (například *Méd'a Béd'a*, *Tom a Jerry*).
- 3) Pořady přechodného typu: zde jsou pořady, které nejsou primárně určené dětem, ale přesto se na ně děti koukají. Zástupci přechodné skupiny jsou dokumenty o přírodě, taneční nebo pěvecké soutěže, sportovní přenosy apod.
- 4) .Kontroverzní pořady: představují jakýsi hybridní jev. Jsou to sice pořady produkovány přímo pro děti, rodiče je však považují za nevhodné. Nejtypičtější zástupci jsou animované pohádky, které obsahují prvky násilí (*Robocop*, *Pokémoni*). Do této skupiny patří například i *Teletubbies*- matky tomuto seriálu vytýkají primitivnost vyjadřování a zápletek, výtvarný nevkus a nerealističnost.
- 5) Zapovězené pořady: jsou ty, jejich sledování rodiče v žádném případě nepřipouštějí. V těchto pořadech se objevuje násilí, střílení, brutální kriminálky apod.⁶⁵

---

65 Srov. ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*, str. 55-58.

3 Přínosy a rizika médií pro děti v mladším školním věku

Pozitivní dopady médií na dítě

„Děti díky médiím mohou získávat informace o světě vrstevníků a dospělých, mohou rozvíjet své zájmy či je uspokojit, mohou prožívat chvíle dobrodružství, napětí, radosti, mohou využít nových způsobů zábavy a oddechu a mnoho dalších možností využití.“⁶⁶

Kraus a Poláčková uvádějí, že *„médiá hrají roli zejména při utváření názorů a postojů jedince, ovlivňují emocionální postoj jedince k otázkám sociálním, individuální a společenské angažovanosti a aktivity jako základní podmínky autentického rozvoje osobnosti.“⁶⁷*

Pozitivní vliv má jistě nejvíce četba knih. Ať už jde o četbu poezie či prózy. Důležitý úkol v tomto ohledu má učitel ve škole. Ten učí děti číst a psát, ale měl by hlavně v dětech rozvíjet vztah k četbě a k literatuře. Díky časopisům a knihám získává dítě různé informace týkající se například sexuální výchovy.⁶⁸

Digitální média mohou být pro děti rovněž přínosné. Příkladem je Junior Internet, jenž je určen pro děti a mládež do 18 let. Pomáhá rozvíjet schopnosti v programování, grafice nebo tvorbě digitálního obsahu. Tento web vyhlašuje různé soutěže v této tematice a vytváří různé soutěže nebo projekty. Děti se mohou zapojovat do různých výzev a soutěží. Nejvíce mě zaujal projekt, kdy děti měly vymyslet design šachového webu nebo vymyslet prezentaci regionu Slovácka z pohledu žáků. Myslím si, že zde na tomto webu, využijí děti svou kreativitu k dobré věci. To, že tento projekt má velký

---

66 HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, str. 129.

67 KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*, str. 130.

68 ŘEMÍNKOVÁ, Michaela. *Pozitivní vliv působení médií na mládež předškolního věku*, str. 22.

přínos dokazuje i ocenění za největší přínos k rozvoji informační společnosti z roku 2006.⁶⁹

Dalším zajímavým projektem je Junior Rádio. Toto rádio je jediné živé rádio pro děti. Na této stanici se vysílají pouze pohádkové a dobrodružné příběhy, spousta muziky, her, soutěží a kvízů. Toto rádio spadá pod Český rozhlas a snaží se sledovat nejnovější trendy, které se líbí dětem. Snaží se jim vyhovět a také si do rádia zvou populární zpěváky nebo herce. Myslím si, že pokud rodič dovolí dítěti využívat nějaké médium, například rádio, tak tato stanice je velmi dobrou volbou.⁷⁰

Poslední médium, které bych zde chtěla představit, je program, který se nyní vysílá v televizi a jmenuje se UčíTelka. Tento program vznikl na základě rozhodnutí vlády, kdy vláda rozhodla, že od 15. 3. 2020 je vyhlášena karanténa kvůli viru COVID-19, a zavřely se všechny školy. Česká televize se po tomto rozhodnutí rozhodla, že vytvoří program pro děti, které navštěvují 1. stupeň základní školy.

Od 16. 3. 2020 tedy spustila Česká televize program s názvem UčíTelka. Každý den začíná vyučování od 9:00 a je rozdělen podle tříd. Například od 9:00-9:25 je výuka určená pro děti v první třídě a dále to pokračuje pro děti v druhé třídě, třetí a až do páté. Každý den se program věnuje jinému tématu. Procvičuje se český jazyk, matematika, přírodověda, ale je zde také čas na tělocvik.⁷¹

Negativní vlivy

Většina lidí by byla velmi rozčílena, kdyby se chtěl někdo cizí podívat do složky s jeho osobními údaji. Proč ale lidem nevadí zveřejňovat své osobní fotografie nebo datum narození na internetu? Této kapitole bych chtěla věnovat velkou pozornost, protože si myslím, že je důležité, aby měli jak rodiče, tak i děti přehled, jaké nebezpečí může dítěti hrozit, pokud bude využívat tento typ média.

---

69 Srov. Junior internet: Již 15 let pomáháme mladým uspět na internetu. *Junior Internet* [online]. [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <https://www.juniorinternet.cz/>

70 Srov. Český rozhlas Rádio Junior. *Český rozhlas Rádio Junior* [online]. [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <https://junior.rozhlas.cz/>

71 Srov. *UčíTelka*, [online]. [cit.2020-03-26] Dostupné z: <http://ceskatelevize.cz/pořady/13394657013-ucitelka/>

Americká Národní akademie věd zkoumala na 58 000 uživatelích jejich profily podle tzv. lajkování, tedy označování příspěvků, které se uživatelům líbí. Výzkumníci získali o každém uživateli přesné informace, podle kterých dokázali určit politické preference, sexuální orientaci nebo také to, jestli uživatel pije alkohol nebo zneužívá některé návykové látky. Přesnost těchto dat se pohybovala kolem 80 a 90 %.⁷²

Rizika se nevyskytují jen na sociálních sítích. Pokaždé, když uživatel hledá něco na internetu, zanechává po sobě digitální stopu. Webové vyhledávače mapují naše kroky na internetu a ukládají je do tzv. cookies – to jsou soubory, které jsou uloženy v našem počítači a webové stránky k nim mají přístup. Díky tomu dokáží weby identifikovat uživatele, pamatují si, jaké informace vyhledává nebo jak často web navštěvuje. Využívají toho pak pro zobrazování různých reklam. Od roku 2015 platí v EU zákon, který nařizuje provozovatelům webových stránek, aby upozorňovali návštěvníka na využívání cookies a musí získat jeho souhlas. S tzv. cookies souvisí i internetová kriminalita.⁷³

Internetová kriminalita

Některé cookies mohou obsahovat viry, které umožní přístup do počítače nežádoucím lidem a ti získávají informace využitelné pro trestnou činnost. Data, která máme uložená v počítači, slouží kyberzločinci jako nástroj pro páchaní trestní činnosti nebo se samy stávají objektem zločinných útoků.

Počítačová kriminalita se podle Němce, 1995 dělí na přímou a nepřímou.

Za přímou kriminalitu se považuje takové jednání, ze kterého má pachatel nějaký prospěch, například:

- ilegální výroba počítačové techniky (hardwaru) kopírující cizí vzory
- ilegální kopírování programů (software), tj. počítačové pirátství
- neoprávněné užívání práce počítačů (krádeže strojového času)
- ničení a poškozování počítačů a programů (počítačové sabotáže)

---

72 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 64-65.

73 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 64-66.

- neoprávněné získávání informací z databází

Za nepřímou počítačovou kriminalitu lze označit:

- Vkládání lživých dat do počítače
- Měnění výsledků počítačového zpracování dat
- Měnění programu⁷⁴

Americký list Wall Street Journal odhadl v roce 2013 škody způsobené každoročně počítačovou kriminalitou a tato částka se vyšplhala na 100 miliard dolarů.

Vzhledem k tématu mé diplomové práce zaměřené především na děti mladšího školního věku, zajímalo mě, jak jsou oni ohroženi na internetu.

Děti v ohrožení⁷⁵

K velmi závažným formám, kterými jsou děti na internetu v ohrožení, patří například psychické násilí, šikana nebo obtěžování. Co je tedy považováno na internetu za ohrožující? Podle Slovenského ministerstva školství se mohou děti nejčastěji setkat s těmito riziky:

1. Poskytování osobních údajů

Všechny informace, které děti dávají na internet, se dají lehce zneužít k šikanování, vydírání, vytváření falešných identit apod. Může jít o jméno, adresu, věk, email či fotky. Bohužel děti si neuvědomují, že cokoli vloží na internet, už se z něj dá těžko vymazat a často se dá zneužít. Proto je důležité o těchto věcech s dětmi mluvit a upozornit je na všechna možná rizika. Odborníci na toto téma doporučují, aby děti vystupovaly na internetu vždy pod nějakou přezdívkou, která by měla být neutrální a neodhalovat věk dítěte. Důležité také je, aby si děti zabezpečovaly své emaily složitým heslem, které se skládá z velkých a malých písmen, ale také i z číslic. Není také dobré posílat své rodné číslo nebo nějaké jiné osobní údaje přes email nebo sms.

---

74 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 64-65.

75 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 65-67.

2. Netolerance, rasismus a extremismus, hate speech

Internet může sloužit také k šíření nenávisti vůči jiným osobám nebo skupinám. Pokud se jedná o šíření nenávisti k etnické, náboženské či sexuální menšině, hovoří se o rasismu, diskriminaci a tzv. hate speech (nenávistné výroky o jiných osobách). Nejvíce se s tímto setkáme na různých diskusích, blogech a sociálních sítích. „Výzkum organizace Člověk v tísni z roku 2015 zjistil, že cca 80 % komentářů na adresu imigrantů na českém Facebooku je nenávistných. Tuto nenávist nejvíce šíří muži mezi 35- 50 lety, často méně vzdělaní, zkrátka „obyčejní tatkové“.

Zároveň bych chtěla ale podotknout, že šíření a podceňování nenávisti vůči jiným osobám je v České republice trestným činem s odnětím svobody až na tři roky.⁷⁶

3. Závislosti

Ty se vyznačují nepřiměřeným a častým užíváním nějaké věci, ale i psychologickými, sociálními, pracovními nebo školními problémy. U dětí se většinou nejedná o závislost na internetu, ale spíše na nějaké hře nebo aplikaci. Závislý člověk se touží zase připojit, cítí radost a vzrušení při zapínání nějaké jeho oblíbené hry či aplikace a poté naopak smutek, když hru musí ukončit a vypnout ji.

Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze doporučuje následující postupy k omezení závislosti.

- Změna struktury dne- nejdůležitější je přerušit zvyk. Pokud je dítě zvyklé, že pokaždé když přijde ze školy, tak jde hrát hry, je to špatně. Na tento čas musí mít naplánované jiné aktivity a rozhodit mu tak strukturu dne.
- Přesně vymezit dobu online- rodiče musí nastavit přesná pravidla, kdy dítě může trávit svůj čas na internetu. Odborníci doporučují zpočátku kratší, ale častější užívání internetu.
- Abstinence- pokud se nedaří snižovat frekvence užívání internetu, je dobré ho přestat používat úplně.

---

⁷⁶ Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 68-69.

- Najít problémy a pozitiva- pro zbavení závislosti je dobré si uvědomit, jaké problémy závislost způsobuje a jaké pozitiva naopak získá, až se jich zbaví.
- Zmapování činnosti- závislý člověk by si měl uvědomit, jaké činnosti ho předtím bavili a uspokojovali, které ale teď už bohužel kvůli závislosti na internetu nedělá a měl by se k nim opět vrátit.⁷⁷

4. Kyberšikana

Co vlastně vůbec kyberšikana obsahuje? Je to určitá forma šikany, ke které agresor používá komunikační prostředky na internetu. Tato forma šikany je oproti té „tradiční“ zvláště nebezpečná v tom, že není časově ani prostorově omezena. Navíc je anonymní a umožňuje útočit i na jednotlivce, na které by si v reálném kontaktu agresori netroufli. Proto jsou její důsledky o to nebezpečnější.

Některé prvky kyberšikany (podle projektu Děti v sieti)

- Urážky a nadávání
- Obtěžování, vyhrožování, zastrasování a vydírání
- Zveřejňování trapných, intimních nebo upravených fotografií
- Šíření osobních informací (bez souhlasu osoby, které se týkají) nebo pomluv
- Vyloučení ze skupiny
- Krádeže identity, vytváření falešných profilů
- Cyberstalking- pronásledování na internetu, má výše uvedené podoby, ale jde o jednání dlouhodobé, vědomé a záměrné (i když někdy „nechtěné“, když je agresor do objektu sledování zamilovaný a snaží se jej „pouze poznat“ atd.).⁷⁸
- Kyberšikana je velmi závažným patologickým chováním na internetu. Díky předcházení můžeme takovému chování zabránit. Předcházení zahrnuje: opatrné zacházení s osobními údaji, stabilní sociální síť důvěryhodných osob.

⁷⁷ Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 69.

⁷⁸ Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 70

5. Setkání s neznámou osobou

Internet umožňuje komunikaci s lidmi a navazování nových vztahů. Řada virtuálních přátelství se může změnit na přátelství reálná. Nebezpečné ale je, když internet začíná nahrazovat sociální vztahy. Navíc anonymita internetu způsobuje, že si nikdy nejsme úplně jistý, s jakou osobou si vlastně ve virtuálním světě dopisujeme. Někteří lidé tuto anonymitu zneužívají a schválně se vydávají za někoho jiného, aby získali údaje od osoby, které chtějí, a posléze je využili k obtěžování nebo vydírání. Tyto jedinci si na internetu upravují věk, pohlaví koničky za účelem získání důvěry dítěte. Většinou kontaktují velký počet dětí a hledají ty nejvíce důvěřivé.

Projekt Děti v sieti uvedl fáze groomingu (je „kriminální aktivita, jejímž cílem je pomocí psychické manipulace vylákat z oběti osobní údaje, vyvolat falešnou důvěru a vylákat ji na osobní schůzku, kde většinou dochází k fyzickému násilí, sexuálnímu zneužití, zneužití oběti pro dětskou prostituci, k výrobě dětské pornografie apod.“).⁷⁹

- Budování důvěry a snaha izolovat oběť – agresor vystupuje jako chápající kamarád a zároveň apeluje na dítě, aby o vztahu s ním nikoho neinformoval.
- Upevňování vztahu a uplácení- agresor zjišťuje stále intimnější informace o dítěti a poskytuje mu za to určité „odměny“ v podobě lístků do kina, kreditů do virtuálních služeb, peněz atd.
- Emocionální závislost- agresor se postupně stává nejbližším „přítelem“ dítěte, utvrzuje ho, že jejich vztah je výjimečný, že mu nikdo jiný nerozumí. Současně nabádá děti k tomu, aby nedůvěřovaly rodičům nebo pedagogům, aby jeho samotného vnímaly jako „nejlepšího přítele.“
- Osobní setkání- pokud vznikne emocionální závislost na jiné osobě, vzrůstá pravděpodobnost osobního kontaktu. Ten se může odehrát kdekoli: v cukrárně, kině, v parku i v bytě agresora. Ten si je nyní jistý silnou vazbou dítěte na svou osobu.

---

⁷⁹ Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 71-72.

- Sexuální obtěžování nebo zneužití- osobní setkání je agresorem využito ke zneužití dítěte.⁸⁰

Kromě tohoto jsou dalším rizikem na internetu pornografie nebo pedofilie. Nejčastějšími nástroji jsou viry, chaty, hry nebo reklamy.

Na závěr této kapitoly, která se věnovala hlavně rizikům na internetu, bych chtěla uvést tzv. desatero bezpečného chování, které doporučuje, jak předcházet těmto rizikům na internetu a jak se před nimi bránit. Toto desatero bezpečného chování zveřejnila organizace Bezpečný internet:

- Nedávat nikomu adresu ani telefon. Dítě neví, kdo se skrývá za monitorem na druhé straně.
- Neposílej nikomu, koho neznáš, svou fotografii a už vůbec ne intimní. Svou intimní fotografii neposílej ani kamarádovi nebo kamarádce- nikdy nevíš, co s ní může někdy udělat.
- Udržuj hesla (k emailu i jiná) v tajnosti, nesděluj je ani blízkému kamarádovi.
- Nikdy neodpovídej na neslušné, hrubé nebo vulgární e-maily a vzkazy, ignoruj je.
- Nedomlouvej si schůzku přes internet, aniž bys o tom řekl někomu jinému.
- Pokud narazíš na obrázek, video nebo e-mail, který tě šokuje, opusť webovou stránku.
- Svěř se dospělému, pokud tě stránky nebo něčí vzkazy uvedou do rozpaků, nebo tě dokonce vyděsí.
- Nedej šanci virům. Neotvírej přílohu zprávy, která přišla z neznámé adresy.
- Nevěř žádné informaci, kterou na internetu získáš.
- Když se s někým nechceš bavit, nebav se.⁸¹

---

80 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 71-72.

81 Srov. VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*, str. 72-73.

4 Výsledky dosavadních výzkumů

První z výzkumů, který bych zde chtěla uvést je výzkum Zuzany Sovové⁸², jenž publikovala v roce 2012 ke své bakalářské práci. Tento výzkum se zaměřil na rodiče, kteří mají děti v rozmezí 5-8 let. Zjišťovala, jak působí média na děti předškolního věku. Výzkum byl prováděn v Brně. Celkem na dotazník odpovědělo 80 rodičů.

Autorka dospěla k následujícím výsledkům. Na otázku, „které média má Vaše dítě nejraději?“ odpovědělo nejvíce rodičů (29 %), že je to televize. Na druhém místě pak byla kniha (24 %), dvd (21 %) nebo pc (8 %). Další otázkou bylo, který program nejvíce sledují jejich děti. Na prvním místě je Večerníček (33 %), Kouzelná školka (22 %), animáček (19 %), jiné (16 %).

Další téma, na které chtěla znát autorka odpověď, byl čas, který děti tráví s médii. Na otázku „kolik hodin denně tráví Vaše dítě s médii?“ odpověděli všichni rodiče. Nejčastější odpovědi jsou 2 hodiny denně. Takto odpovědělo 36 % rodičů. Dále pak 1 hodina denně (30 %). Třetí byla odpověď více jak tři hodiny denně s 15 %.

Zajímavou otázkou, kterou autorka do dotazníku vložila, je, zda rodiče mluví s dětmi o sledovaném pořadu, hře nebo pohádce. Výsledky dotazníku hovoří jasně. 62 % rodičů hovoří s dětmi vždy po sledovaném pořadu, pohádce nebo hře. Odpověď později, zvolilo celkem 20 % rodičů. V průběhu programu mluví s dětmi 12 % rodičů. Myslím si, že tyto odpovědi byly velmi zajímavé. Je dobré, aby rodiče pouštěli dětem v televizi dokumenty nebo různé vzdělávací programy. Důležitější je ale podle mě to, zda děti programu rozuměly, zda ví, o čem ti lidé v televizi mluvili a zda to děti pochopily správně. Proto si myslím, že tato otázka byla zvolená v dotazníku velmi dobře.

Další otázka, která se v dotazníku objevila, se týkala toho, zda rodiče ví, jaké počítačové hry, hrají jejich děti. Z celkového počtu 62 respondentů, je 63 % respondentů, kteří vědí, jaké hry jejich ratolesti hrají. Naopak 37 % rodičů to neví.

---

82 Srov. SOVOVÁ, Z. *Média a jejich působení na děti předškolního věku*, str. 30-35.

Poslední otázkou, kterou se autorka v dotazníku zabývala, byla, zda si rodiče myslí, že média mají kladný vliv na výchovu a správný vývoj na jejich dítě. Odpověď je zde jednoznačná. 94 % rodičů si myslí, že média mají kladný vliv na výchovu dítěte. Opačný názor má pouze 6 % rodičů.

Další výzkum, který jsem si vybrala pro ilustraci, je výzkum, který provádí Český statistický úřad.⁸³ Tato instituce každoročně realizuje výběrové šetření o informačních a komunikačních technologiích v domácnostech a jejich využívání jednotlivci. Výsledky poté publikuje s názvem „Informační společnost v číslech“. V tomto výzkumu bych chtěla poukázat na to, jak se české rodiny mění ve vybavenosti médií v průběhu několika let. Například během let 2001-2013 se zvýšil podíl domácností, které byly vybaveni počítačem z 15 % na 68 %. Na těchto výsledcích můžeme vidět veliký posun vybavenosti domácností. Dochází k evidentnímu zvyšování mobility a flexibility vybavení rodinného prostoru elektronickými médií. Velkou tendenci k růstu má i připojení domácností k internetu. Podle Českého statistického úřadu (ČSÚ) bylo v roce 2013 připojeno k internetu 67 % českých domácností. Mobilní telefony ukazují též velký posun a to 98 %, tyto výsledky jsou srovnatelné s vyspělými evropskými zeměmi. Velmi zajímavé výsledky, které dokumentují, že existuje značný rozdíl mezi domácnostmi s dětmi a bez dětí. Domácnosti s dětmi jsou totiž z 92 % vybaveni počítači, připojeni na internet 91,5 % a mobilní telefon vlastní 99 % domácností s dětmi. ČSÚ předpokládá, že tuto vybavenost podporuje fakt, že děti potřebují počítač a internet k plnění studijních povinností. Zajímavé také je, že více než polovina respondentů uvedla, že vlastní více než dva počítače a dvě televize a více než 94 % rodin také dva a více mobilních telefonů. 90 % rodin mají přístup k internetu. V tomto roce (2013) odpovědělo 80 % rodin, že naopak nevlastní žádné herní konzole nebo tablety.⁸⁴

Dále bych zde chtěla uvést, kolik byl maximální zjištěný počet elektronických médií v jedné rodině. Zjistilo se, že jedna rodina vlastnila ve své domácnosti 34 přístrojů elektronických médií. Podle mě je to velmi vysoké číslo. Pouze 1 %

---

83 Srov. Český statistický úřad [online]. [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

84 Srov. KRAUS, Blahoslav. *Životní styl současné české rodiny*, str. 180.

respondentů uvedlo, že nevlastní žádné elektronické médium. Největší zastoupení mělo však menší až střední vybavení. Takto odpovědělo 48 % respondentů.

Výzkum byl rovněž zaměřen na frekvenci používání vybraných médiích v rodinách. Výsledky jsou následující. Na otázku, která média využívají rodiny každý den, byla nejčastější odpověď televize. Další pořadí je uvedené v tabulce.

Tabulka 1: Média využívaná každý den (v %)

Média, které rodiny využívají každý den	Médium	Procenta
1. místo	Televize	89,5
2. místo	Počítač	84
3. místo	Tablet	48

Zdroj: KRAUS, Blahoslav. *Životní styl současné české rodiny*.

Tabulka 3: Média využívaná několikrát týdně (v %)

Média, které rodiny využívají několikrát týdně	Médium	Procenta
1. místo	iPod	39
2. místo	Herní konzole	32
3. místo	DVD přehrávač	31

Zdroj: KRAUS, Blahoslav. *Životní styl současné české rodiny*.

Tabulka 2: Média využívaná jednou týdně a méně (v %)

Média, které rodiny využívají méně často	Médium	Procenta
1. místo	Video přehrávač	75
2. místo	Herní konzole	39
3. místo	DVD přehrávač	38

Zdroj: KRAUS, Blahoslav. *Životní styl současné české rodiny*.

Další otázkou, kterou se ČSÚ zabýval, bylo, kdo více používá vybraná média v rodině?

Tabulka 4: Kdo více používá média v rodině? (v %)

	Někdo z rodičů	Někdo z dětí
TV	73	26
PC	50	49
DVD přehrávač	45	53
Video přehrávač	57	37
Herní konzole	12	81
iPod, mp3	27	72
Tablet	32	62

Zdroj: KRAUS, Blahoslav. *Životní styl současné české rodiny*

Nejvíce rodičů, téměř tři čtvrtiny, používají televizi, z dětí je to více než čtvrtina. Počítač používá jedna polovina rodičů a téměř jedna polovina dětí. DVD přehrávač využívá 45 % rodičů a jedna polovina dětí. Další z médií, které bylo zkoumáno, byl video přehrávač a ten využívá přes jednu polovinu rodičů, 37 % dětí. Herní konzoly používá 11 % rodičů, tři čtvrtiny dětí. A poslední z médií na který se tento výzkum zaměřoval, byl tablet. Ten využívá přes jednu čtvrtinu rodičů a přes jednu polovinu dětí. Na toto téma navazovala další otázka, která zjišťovala, jaké pořady sledují rodiny společně? Na prvním místě jsou filmy (94 %) respondentů. Dále pak zpravodajství, publicistika (93 %), seriály (90 %), dokumentární a naučné pořady (89 %) a pořady pro děti, kam patří pohádky, večerníček a filmy pro děti sleduje společně 86 % rodin. A jako poslední jsem vybrala otázku, jaké postoje mají respondenti k médiím. 78 % rodin odpovědělo, že elektronická média, které mají doma, jim usnadňují komunikaci a domluvu. 57 % pak uvádí, že elektronická média, které mají doma, jim umožňují být samostatní a nezávislí. S odpovědí média, která máme doma, nám umožňují, abychom se každý mohli věnovat svým koníčkům zaškrtno 46 % respondentů. Další nejčastější odpovědí bylo, že více času většinou respondenti stráví u médií než tím, aby spolu

doma mluvili (39 %). Na posledním místě byla odpověď, že rodiny se kvůli médiím doma často hádají, takto odpovědělo 14 %.⁸⁵

Další výzkum, který ukazuje na dominantní médium televizi, je výzkum z roku 2012. Tento výzkum se zaměřil na používání médií v rámci EU. Výsledky dopadly takto.

Tabulka 5: Používání médií v roce 2012 v rámci EU (v %)

	Každý den	2-3x týdně	2-3x měsíčně	Nikdy	Nepoužívá
televize	87	10	2	1	0
rozhlas	53	24	11	12	0
internet	48	16	6	21	9
tisk	37	34	15	14	0
sociální sítě	27	15	9	42	7
TV na internetu	3	10	13	62	12

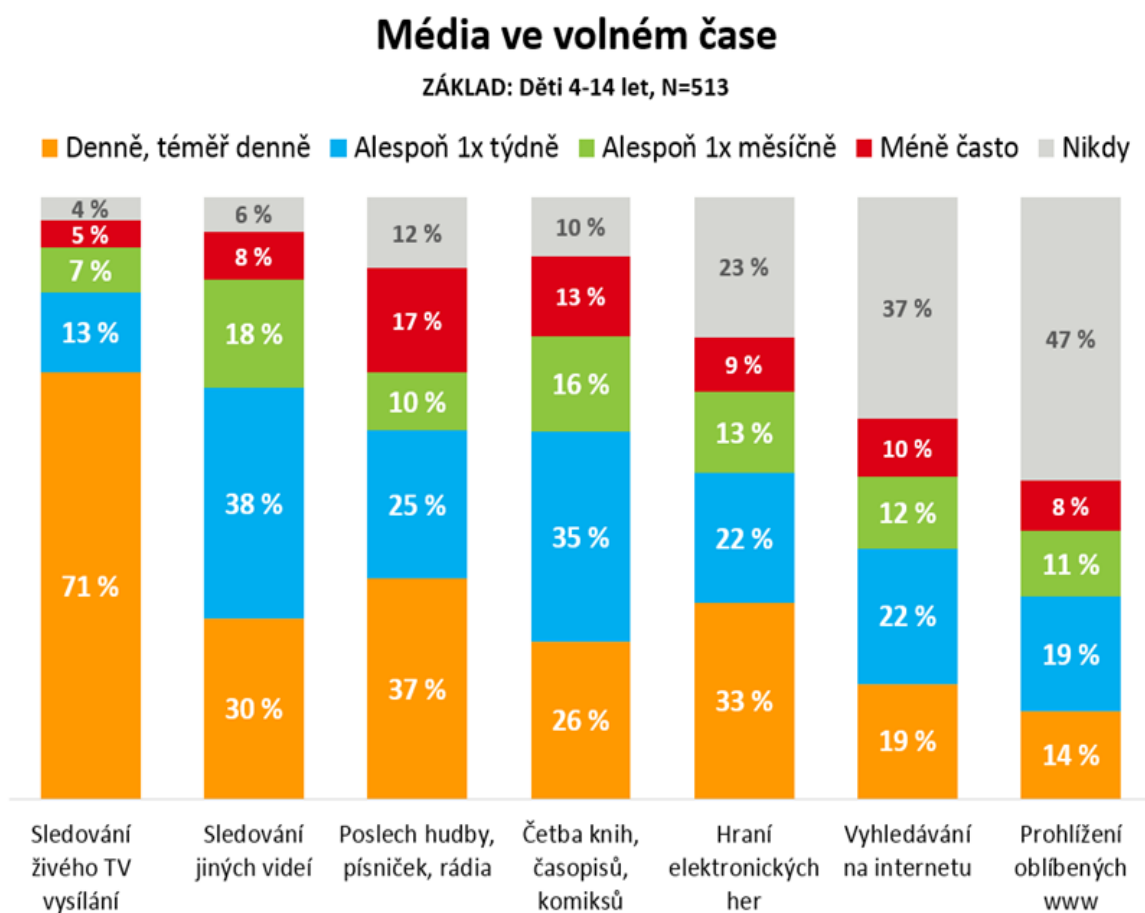
Zdroj: Standart Eurobarometer 78 Autumn 2012.

O pět let později v roce 2017 byl prováděn výzkum životního stylu dětí a zaměřil se na stejné téma. Jaké média nejvíce využívají děti od 4 do 14 let? V tomto roce se výzkumu zúčastnilo celkem 531 dětí z celé České republiky. Výzkum byl realizován jako součást projektu crossplatformního elektronického měření sledovanosti konzumace obsahu v České republice, který zajišťuje společnost Nielsen Admosphere pro Asociaci televizních organizací. Výsledky tohoto výzkumu viz graf.

---

85 Srov. Kraus, Blahoslav et al., *Životní styl současné české rodiny*, str. 185-186.

Graf 1: Média ve volném čase (v %)

Zdroj: ATO – Nielsen Admosphere, LSS Děti 2017, základ: děti ve věku 4-14 let, N=531

Ze všech výzkumů, které jsem zde představila, vychází vždy na prvním místě televize. Ať už je to výsledek z roku 2012 nebo 2017, vždy bylo první místo stejné. Další umístění se během let mění. U těchto výsledků bych chtěla upozornit na výsledek týkající se četby knih a časopisů. Každý den otevře 26 % dětí nějakou knihu nebo časopis, je to více než vyhledávání na internetu nebo prohlížení oblíbených webových stránek.

Z těchto výzkumů je zřejmé, že na prvních příčkách se udržují elektronická média jako je televize nebo počítač. V mé praktické části se budu snažit tyto výsledky potvrdit nebo vyvrátit.

5 Výzkumná část

Jak dokumentují statistické údaje, v dnešní době je těžké se vyhnout médiím, protože většina lidí vlastní mobilní telefon, tablet, televizi nebo počítač. Děti i rodiče se každý den setkávají s médii jak ve škole, tak i v práci a musí s nimi pracovat. Rodič, který pracuje v kanceláři, má každodenní styk s počítačem, telefonem apod. Když tak přemýšlím o profesích, kde se média nevyužívají, žádné mě nenapadají. V každé práci je zapotřebí alespoň telefon nebo počítač. Stejně je to i s dětmi. V této době se ve školách zavádějí interaktivní tabule, děti mají informatiku a učí se pracovat na počítači. Stejná situace je i v dnešních domácnostech. Je jen velmi málo domácností, které nemají v bytě televizi, počítač, tablet, video nebo telefon. Pokud rodič pustí dítěti v televizi nějaký dokumentární film nebo nějakou pohádku, nemyslím si, že by to byla špatně zvolená metoda. Pokud ale rodiče dají dítěti telefon nebo tablet a je jim jedno jak dlouho na něm tráví čas nebo je jim jedno jaké stránky jejich dítě navštěvuje, je to špatně. Myslím si, že praktické části potvrdím tato tvrzení a zjistím, že rodiče využívají média ve velké míře.

5.1 Cíl a předmět výzkumu

Tato část diplomové práce má za cíl přiblížit, zda rodiče, kteří mají děti v mladším školním věku, využívají k výchově svých dětí média. Cíl výzkumu je tedy zjistit, zda rodiče, kteří mají děti v mladším školním věku, využívají média k výchově svých dětí. Pokud ano, tak jaká média využívají, jak často, jestli kontrolují obsah médií, jaký obsah médií používají nejčastěji, jestli budou rozdílné výsledky u rodičů podle nejvýše dosaženého vzdělání nebo podle bydliště (vesnice, město).

Toto téma jsem operacionalizovala a prostřednictvím dotazníku položila rodičům. Zda dávají dětem jasně určený čas, kdy mohou být s médii a jestli mají kontrolu nad tím, jaké stránky na internetu jejich dítě navštěvuje.

Proto, abych se dozvěděla odpovědi, použila jsem v dotazníku následující otázky: „Trávíte čas s médii?“ „Jak často je sledujete?“ „Kontrolujete nebo si nějakým

způsobem ověřujete obsah médií? Jak?“ „Podle čeho si vybíráte média?“ „Víte jaké stránky na telefonu, počítači nebo tabletu navštěvuje Vaše dítě?“ „Má Vaše dítě vymezený určitý čas, kdy může využívat média?“ „Jaká média využíváte nejčastěji?“ a jiné. Dále mě zajímá, jestli je velký rozdíl v odpovědích rodičů, kteří žijí na vesnici nebo ve městě, jak odpovídají rodiče, kteří mají vysokoškolské vzdělání a ti, kteří mají nižší vzdělání. A jako poslední bych chtěla zjistit, zda je rozdíl v odpovědi u rodičů do 40 let a nad 40 let.

5.2 Metodika výzkumného šetření

Protože jsem před třemi lety dělala výzkum, zda děti mladšího školního věku využívají ve svém volném čase počítač a internet, rozhodla jsem se nyní zaměřit na rodiče. Díky tomuto výzkumu, který jsem dělala ke své bakalářské práci, jsem se dozvěděla, že přes 80 % dětí mladšího školního věku v okrese Prachatice tráví svůj volný čas na počítači a internetu. Chtěla jsem se dozvědět, zda k takto vysokému procentu přispívají i nějakým způsobem rodiče, jestli například využívají počítač ke vzdělávacím programům nebo zda na televizi pouští dokumenty o přírodě, lidském těle apod. nebo jestli média využívají jen k tomu, aby děti nějakým způsobem zabavili.

K tomu abych získala odpovědi na otázky, jsem použila kvantitativní dotazníkovou techniku. Dotazník se celkem skládá z 19 otázek. První čtyři otázky jsou identifikační, kdy zjišťuji informace o rodičích. Otázky se ptají na pohlaví rodiče, který odpovídá na dotazník, na věk rodiče, na bydliště a na úroveň nejvyššího dosaženého vzdělání. Dále v dotazníku jsou filtrační otázky.

Sběr dat se uskutečnil na Základní škole Národní v Prachaticích, protože tuto školu jsem oslovila i při mém prvním výzkumu a domluva probíhala bez problému jak v prvním, tak i v druhém případě. Paní ředitelka souhlasila s rozdělením dotazníků dětem na prvním stupni a ty je potom předaly doma rodičům. Tuto školu jsem si vybrala i z toho důvodu, protože vím, že sem dojíždí velký počet dětí z okolních vesnic. V dotazníku budu totiž porovnávat rodiče, který bydlí ve městě a na vesnici. Rodiče

měli týden na vyplnění dotazníků a děti je odevzdaly ve škole paní třídní učitelce a ta poté mně. Po obdržení všech dotazníků jsem začala s vyhodnocováním výsledků.

5.3 Hypotézy

Po přípravě teoretické části mé práce a po přešlém výzkumu jsem si stanovila několik hypotéz, které bych chtěla tímto výzkumem potvrdit nebo vyvrátit.

1. Rodiče využívají ve velké míře média k výchově svých dětí, zejména rodiče do 40 let.
2. Děti tráví svůj volný čas s médii každý den.
3. Většina rodičů nebude kontrolovat obsah médií, které dítě sleduje.
4. Rodiče budou více využívat zábavný obsah médií než například naučný.
5. Děti budou mít vymezený určitý čas, kdy mohou trávit svůj čas s médii.
6. Děti budou nejvíce trávit svůj čas na počítači, televizi a mobilním telefonu.
7. Většina rodičů nebude vědět, zda má jejich dítě ve škole předmět mediální výchova.
8. Rodiče, kteří bydlí ve městě, budou využívat média více než rodiče, kteří bydlí na vesnici.

5.4 Výsledky výzkumu

Na dotazník mi odpovědělo celkem 70 rodičů. Z toho bylo 8 mužů a 62 žen. Protože budu chtít porovnávat výsledky rodičů, kteří bydlí na vesnici a ve městě, zjišťovala jsem, kde rodiče bydlí. Z celkového počtu bylo 49 respondentů z města a 21 z vesnice.

Tabulka 6: Charakteristika souboru rodičů

Celkem respondentů	70
Z toho mužů	8
Z toho žen	62
Celkem respondentů z města	49
Celkem respondentů z vesnic	21
Celkem respondentů do 40 let	41
Celkem respondentů 41+	29

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 7: Vzdělání respondentů

Nejvýše dosažené vzdělání	
Základní vzdělání	Celkem 6
Střední odborné s výučním listem	Celkem 19
Střední odborné s maturitou	Celkem 28
Vyšší odborné vzdělání	Celkem 7
Vysokoškolské vzdělání	Celkem 10

Zdroj: Vlastní výzkum

Z tabulky vyplývá, že více než dvě třetiny respondentů mají nejvyšší dosažené vzdělání buď střední odborné s maturitou, nebo střední odborné s výučním listem. V projektu jsem si stanovila hypotézu, že rodiče s vysokoškolským vzděláním budou méně využívat média než rodiče s nižším vzděláním. Pro porovnání jsem rodiče rozdělila do dvou skupin. První skupina jsou rodiče se základním vzděláním a s výučním listem. Druhá skupina jsou rodiče s vyšším odborným a s vysokoškolským vzděláním. V první skupině je 25 respondentů a ve druhé 17.

Tyto dvě skupiny jsem chtěla mezi sebou porovnat. Výsledky pro mě dopadly velmi překvapivě. Rodiče, kteří mají vyšší nebo vysokoškolské vzdělání využívají média z 88 %. Naopak rodiče, kteří mají nižší vzdělání buď základní, nebo s výučním listem využívají média z 80 %.

Abychom zjistili, zda jde o statisticky významné rozdíly, použijeme výpočet chí kvadrátu.

Výpočet chí kvadrátu

$$\text{Chí kvadrát} = \frac{(P-O)^2}{O}$$

Formulovaná nulová a alternativní hypotéza znějí následovně:

H₀ Mezi přístupem rodičů se vzděláním základním a vyučený a mezi rodiči s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním nejsou statisticky významné rozdíly.

H₁ Mezi přístupem rodičů se vzděláním základním a vyučeným a mezi rodiči s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním jsou statisticky významné rozdíly

P jsou pozorované četnosti (25 a 17)

O jsou očekávané četnosti $25+17=42:2=21$

Tabulka 8: Výpočet chí kvadrátu

P	O	P-O	(P-O) ²	(P-O) ² / O
25	21	4	16	16:21= 0,762
17	21	4	16	16:21= 0,762
42	42			Σ 0,760

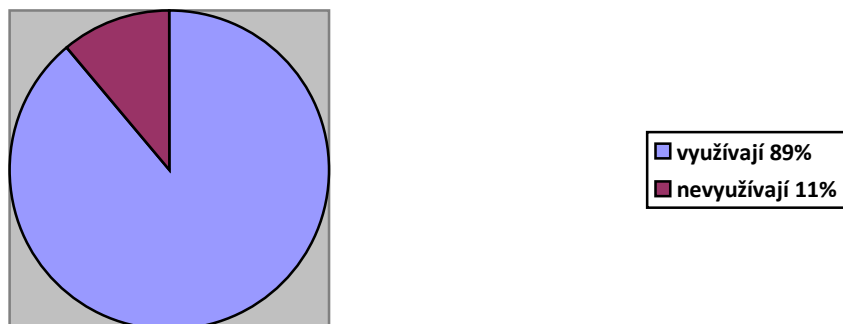
0,760 je vypočítaná hodnota, kterou porovnáme s kritickou hodnotou, získanou z tabulky.

Hodnoty budeme posuzovat na hladině významnosti 0,05. Ze statistické tabulky bylo zjištěno, že kritická hodnota je 3,841.

Pokud je kritická hodnota vyšší než vypočítaná, platí nulová hypotéza. Znamená to, že mezi 80 % a 88 % není statisticky významný rozdíl.

Nyní bych přešla k základní otázce, která mě nejvíce zajímala a to, jestli rodiče využívají k výchově svých dětí média. Z dotazníku vyplývá, že 89 % rodičů využívají média. Na tuto otázku odpovědělo kladně 62 rodičů z celkových 70. Pouhých 11 % rodičů média nevyužívá. Z této informace nejsem vůbec překvapená, protože již na začátku práce, když jsem ji začala psát, jsem si myslela, že většina rodičů bude média využívat. Tato domněnka se mi potvrdila.

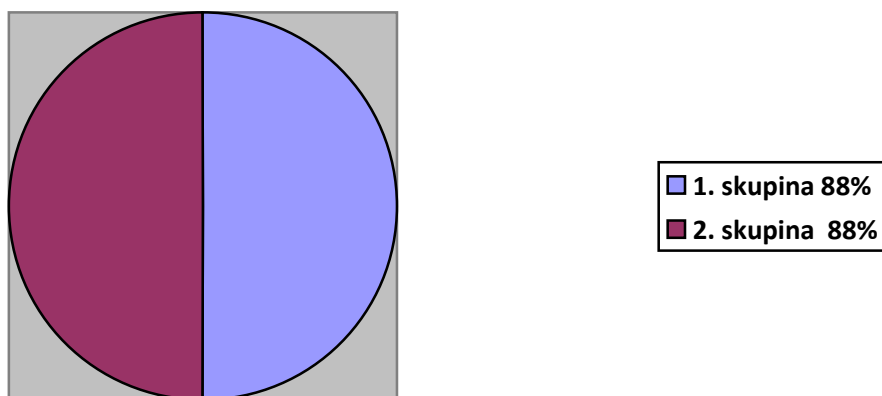
Graf 2: Využívání médií

Zdroj: Vlastní zpracování

Po tomto výsledku mě zajímalo, zda rodiče, kteří využívají více média při výchově svých dětí, také ty média více kontrolují a zda kontrolují stránky, které jejich děti navštěvují na internetu.

Graf 3: Kontrola obsahu

Zdroj: Vlastní zpracování

Z výsledků vyplývá, že obě dvě skupiny kontrolují média i stránky, které jejich děti navštěvují. Z dotazníku jsem zjistila, že 88 % rodičů z obou skupin kontrolují média, které využívají k výchově svých dětí. Stejně procento rodičů u obou skupin kontroluje, na jaké stránky na internetu chodí jejich děti. Z tohoto zjištění jsem velmi potěšena, protože jak jsem psala již v teoretické části mé práce, na internetu jsou různé nástrahy a nebezpečí, kterým mohou děti čelit.

5.5 Ověření hypotéz

Hypotéza 1 Výsledky týkající se věku rodičů

Nyní bych chtěla objasnit otázku, zda rodiče do 40 let využívají média více než rodiče, kterým je 41 a více. Odpověď na tuto otázku mě velice zajímala, protože jsem od starších rodičů slyšela, jak dnes ti mladí strčí dítěti telefon a ať si hraje samo. Tato a podobné poznámky mě vedly k tomu, jestli to tak opravdu je. Proto jsem si na začátku práce stanovila hypotézu, že rodiče, kterým je méně než 40 let, budou využívat média více.

Na tuto otázku odpovědělo celkem 70 respondentů. Z toho bylo 41 rodičů ve věku do 40 let a 29 rodičů 41 a více let. Protože rodiče, kteří odpovídali na dotazník, byli v rozmezí 28-61 let, rozhodla jsem se, že rodiče rozdělím do těchto dvou kategorií. Zároveň jsem chtěla, aby v obou skupinách bylo přibližně celkem respondentů.

Ze zjištění vyplývá, že z celkového počtu 70 respondentů, nevyužívá média pouze 8 rodičů. Z tohoto počtu jsou 4 rodiče do 40 let a 4 rodiče od 41 let a výš.

Když bych výsledky převedla na procenta, tak by 64 % rodičů do 40 let využívalo média k výchově svých dětí. U rodičů, kterým je 41 let a více by to vycházelo na 46 %.

Z výsledků, které skončili velmi těsně, nemůžeme jednoznačně konstatovat, že rodiče do 40 let nebo rodiče, kterým je 41 a více využívají média více, či méně, proto použijeme výpočet chí kvadrátu.

$$\text{Chí kvadrát} = (P-O)^2 / O$$

H0 Mezi přístupem rodičů do 40 let a rodičů, kterým 41 let a více nejsou statisticky významné rozdíly.

H1 Mezi přístupem rodičů do 4 let a rodičů, kterým je 41 let a více jsou statisticky významné rozdíly

P jsou pozorované četnosti (41 a 29)

O jsou očekávané četnosti $41+29=70:2=35$

Tabulka 9: Výpočet chí kvadrátu

P	O	P-O	(P-O) ²	(P-O) ² / O
41	35	6	36	36:35= 1,028
29	35	-6	36	36:35= 1,028
				Σ 2,056

2,056 je vypočítaná hodnota, kterou porovnáme s kritickou hodnotou, získanou z tabulky. Hodnoty budeme posuzovat na hladině významnosti 0,05. Ze statistické tabulky bylo zjištěno, že kritická hodnota je 3,841.

Sledujeme stupeň volnosti. Tabulka 2 řádky, stupeň volnosti je 1 a výsledky sledujeme na hladině významnosti 0,05.

Pokud je kritická hodnota vyšší než vypočítaná, platí nulová hypotéza. Znamená to, že mezi přístupy rodičů do 40 let a nad 40 let není statisticky významný rozdíl.

Záleží na každém rodiči, zda bude využívat média k výchově svých dětí. Hypotézu, kterou jsem si na začátku stanovila, jsem tudíž nepotvrdila, protože jsem si myslela, že rodiče, kterým je do 40 let budou média využívat více.

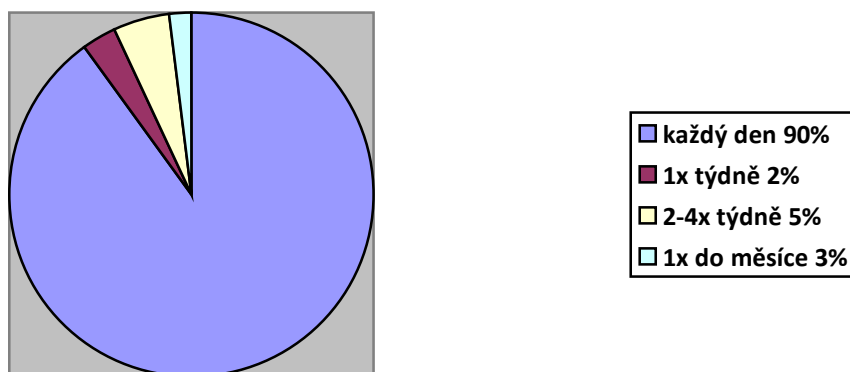
Hypotéza 2 Častost využití médií

Další otázkou, která se nacházela v dotazníku je „Jak často používáte média k výchově svých dětí?“ Tuto hypotézu jsem si stanovila, protože jak jsem se již výše zmiňovala, v dnešní době většina rodin využívá nějaká média. Ať už se jedná o televizi, počítač, mobil, tablet nebo časopisy.

Z výsledků mohu konstatovat, že jsem si svou hypotézu jen potvrdila. Z celkového počtu 62 respondentů odpovědělo 56 rodičů, že využívají média každý den. Když bych to převedla na procenta, je to celkem 90 % rodičů využívá média k výchově svých dětí. Dále pak tři rodiče odpověděli, že média využívají pouze dvakrát až čtyřikrát do týdne. Na procenta jsou to pouze 5 %. Další nejčastější odpovědí bylo a takto odpověděli celkem dva rodiče, že rodiče využívají média k výchově svých dětí 1x do měsíce. Procentuálně to jsou 3 %. Na posledním místě se umístila odpověď jednou týdně. Tuto otázku zakroužkoval pouze jeden rodič (2 %).

Pro přehlednější orientaci jsem níže použila graf. Na první pohled můžeme vidět, že nejčastější odpovědí byla jasně odpověď „každý den“.

Graf 4 Častost využití médií

Zdroj: Vlastní zpracování

Většina dnešních domácností je vybavena médii a s tím souvisí i jejich užívání. K této otázce mi někteří rodiče připisovali, že v dnešní době je nutné využívání médií každý den. Jako důvod psali, že různá videa na internetu lépe vysvětlují dětem látku, kterou nyní probírají ve škole. Dále pak využívají například počítač k tomu, aby se společně s dětmi koukli do takzvaného bakaláře, kam se dětem zapisují známky. Dále je pak jednodušší pro rodiče pustit dítěti pohádku nebo nějaký dokumentární film, než jim to předčítat z knížky, protože ne každý rodič má na to čas. Hypotézu jsem tedy potvrdila.

Hypotéza 3 Kontrola obsahu médií

Tato otázka mě napadla díky dokumentárnímu filmu, který se právě točí a od 27. 2. 2020 se promítá v kinech. Tento film se jmenuje „V síti.“ Natočil ho Vít Klusák a Barbora Chalupová. V tomto dokumentárním filmu hrají tři herečky, kterým je už více jak 18 let a ve filmu hrají mladé holky kolem dvanácti let. Ty se zaregistrovaly na několik seznamek a nyní je sledováno, kolik mužů mladé dívky osloví. Za pouhých deset dní oslovilo tyto tři herečky dohromady 2458 sexuálních predátorů. Tito muži lákali mladé dívky na výlety, k nim domů, skypevali s nimi apod. Většina mužů požadovalo sex přes webkameru. Chtěla bych jen dodat, že pokud byl od muže

vyžadován přímý kontakt s mladou dívkou, byla u toho vždy skrytá kamera, ale také i muži z ochranky. Tento dokumentární film byl experimentem, co může mladá děvčata potkat na internetu, a myslím si, že výsledky jsou alarmující.

Při zjišťování rizik, které mohou potkat děti na internetu, jsem byla velice překvapená. Ať už se jedná o kyberšikanu nebo nějaké výhružky, nadávky nebo rasismus. Děti k těmto věcem přijdou na internetu velmi snadno a rodič by měl vědět, zda jeho dítě nečelí nějakému riziku, které bylo zde uvedené.

Proto jsem se chtěla zeptat rodičů, jak to mají oni s kontrolou stránek. Celkem na tuto otázku odpovědělo 63 rodičů. Z toho pouze dva rodiče odpověděli, že nekontrolují stránky, které jejich děti navštěvují. To znamená, že 97 % rodičů ví, co dělá jejich dítě na internetu a jaké navštěvuje stránky.

Každý rodič by měl mít přehled o tom, co jeho dítě ve volném čase dělá a jaké stránky navštěvuje. Možná, že tak vysoké procento je díky tomu, že právě teď se ve velké míře mluví o nebezpečí, které může na internetu hrozit a rodiče se bojí o své děti. Ať už to jsou různé preventivní besedy, které se pořádají ve školách nebo právě třeba dokumentární film „v síti“ o kterém jsem se již zmiňovala. Dále svou zásluhu má určitě i rodičovský zámek, o kterém jsem se již zmiňovala. Ten dokáže vymezit čas, který bude dítě trávit na telefonu nebo tabletu, ale dokáže také zablokovat stránky, které si rodiče určí. Nejčastější kontrola stránek je právě díky rodičovskému zámku nebo také kontrola historie na pc nebo tabletu. Ať už je to díky filmu nebo besedám které se provádějí, jsem velmi ráda, že se toto téma čím dál více řeší.

Možná i proto, že se toto téma stále více řeší a viděla jsem i nějaké hrozivé ukázky z dokumentárního filmu „V síti“, jsem si stanovila hypotézu, že rodiče kontrolovat stránky, které jejich děti navštěvují, nebudou kontrolovat. Hypotéza se nepotvrdila.

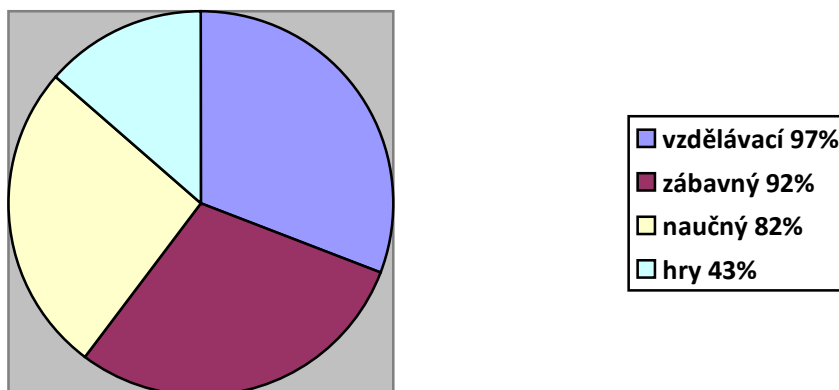
Hypotéza 4 Obsah médií

Na tuto otázku navazuje další téma, které jsem v dotazníku řešila a to, jaký obsah médií nejvíce využívají rodiče pro své děti. Zajímalo mě, jestli rodiče pouští dětem i nějaké vzdělávací programy nebo jen nějaký akční film, aby se dítě zabavilo. Když si vzpomenu na mojí první třídu na základní škole, pamatuju si, že mi rodiče k narozeninám koupili program do počítače, který vzdělával děti. Zde bylo procvičování abecedy, matematika, logické úkoly, a později, ve čtvrté a páté třídě byla i možnost procvičování vyjmenovaných slov. Pamatuju si, že tento program mě velice bavil a pomohl mi s procvičováním učiva ze školy. Zajímalo mě tedy, jestli rodiče využívají tyto nebo podobné programy, které se dají nainstalovat do počítače, telefonu nebo tabletu.

Na základě teoretických poznatků a vlastní zkušenosti jsem si stanovila, že rodiče budou využívat spíše zábavný obsah médií než ty naučný. Vycházím i z vlastní zkušenosti, protože spousta rodičů, které znám a mají dítě v mladším školním věku, vyhradí jen čas, který může dítě být na internetu nebo na jakémkoliv z médií, ale už je mu jedno, jestli hraje střílečku nebo kouká na pohádky. Již výše zmiňuji výsledky kontroly stránek a většině rodičů (97 %) není jedno, jaké stránky navštěvuje jejich dítě a kontroluje je.

Z výsledků dotazníku vyplývá, že rodiče k výchově svých dětí využívají nejvíce vzdělávací obsah médií. Takto odpovědělo 60 dotázaných i tady. Na druhém místě je zábavný obsah médií 57 respondentů, 51 respondentů zvolilo odpověď naučný obsah médií a nejméně časté jsou hry, kdy takto odpovědělo 27 rodičů. Tato otázka v dotazníku byla kroužkovací a rodiče mohli zakroužkovat více odpovědí, proto se součet odpovědí a respondentů neshoduje.

Graf 5 Obsah médií

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafu můžeme vyčíst, že výsledky na prvních třech místech jsou velmi těsné. Rozdíl mezi prvním a třetím místem je pouze 9 odpovědí. Jsem ráda, že rodiče nejvíce využívají vzdělávací obsah médií pro své děti. Myslím si, že jsem ale měla více specifikovat druhou možnost v odpovědích a to zábavný obsah médií. Na tuto myšlenku mě dovedl jeden z rodičů, který mi u této otázky připsal větu: „to, že obsah médií je zábavný, neznamená, že nemůže být i vzdělávací.“ Je pravda, že pokud dítě plní nějaké vzdělávací programy nebo kouká na nějaký vzdělávací pořad, neznamená to, že to pro něj nemůže být zábavná forma učení. Vždyť zábavnou formou se dítě naučí mnohem víc a mnohem snáz. Touto odpovědí jsem myslela, že rodiče využívají zábavný obsah médií jako například pohádky, filmy nebo hry bez vzdělávacího cíle. Samozřejmě, že každá činnost může být pro dítě nějakým způsobem nová a může se z ní mnoho dozvědět nebo naučit, ale myslela jsem spíše činnosti, u kterých není vzdělávání záměr. Proto bych chtěla tuto odpověď objasnit, jak byla myšlena. Doufám, že většina rodičů ji pochopila stejně jako já. Hypotézu jsem tedy nepotvrdila.

Hypotéza 5 Vymezení času, kdy mohou děti trávit s médii

Po přečtení literatury k teoretické části mé práce jsem zjistila, že děti mladšího školního věku mají většinou vymezený určitý čas. Ve většině případů vymezují rodiče čas na základě vlastního uvážení. Znamená to, že rodič vymezení dítěti nějaký čas,

protože si myslí, že je to tak správně. Zajímalo mě tedy, jestli rodiče vymezují dětem čas, kdy mohou být na mobilu televizi, tabletu apod. a případně kolik času jim dávají.

Na tuto otázku odpovědělo 62 rodičů. Nejčastější odpověď byla, že rodiče vymezují dětem celé dvě hodiny. Takto odpovědělo celkem 23 rodičů. Druhá nejčastější odpověď byla, že rodiče nevymezují dětem žádný čas, odpovědělo tak 19 rodičů. Dále pak byla vymezena 1 hodina (15 rodičů), odpověď pouze o víkendu byla v dotazníku označena dvakrát, stejný počet rodičů uvádí, že dětem nějaký čas vymezují, ale neví přesně kolik. Uvádí, že občas dětem dovolí být hodinu na televizi, jindy zas 5 hodin, proto neuvádí žádný konkrétní čas. Na posledním místě se umístila odpověď, že děti tráví s médii denně maximálně 3 hodiny. Takto odpověděl jeden rodič.

U odpovědí na tuto otázku mě nejvíce překvapilo, že nejčastějšími odpověďmi bylo to, že dětem jsou vymezené dvě hodiny, kdy mohou trávit čas s médii nebo pak naopak jim není vymezen žádný čas. Jde o dva protipóly. Díky tomuto výsledku z dotazníku jsem nad touto otázkou začala více přemýšlet. Co je lepší? Které z dětí bude „lépe vychované?“ To, které má jasně dané pravidla a určený čas nebo dítě, které ví, že si může pohádku pustit kdykoliv a na jak dlouho chce? Myslím si, že je lepší, když má dítě jasně určenou dobu, kdy smí trávit čas s médii. Výhody vidím hlavně v tom, že rodič má přehled, na co se jeho dítě dívá, jaké stránky navštěvuje apod. Zároveň výhodou je, že dítě přesně ví, kdy a na jak dlouho si může tu televizi nebo počítač zapnout. U této odpovědi někteří rodiče uváděli, že dítěti nastaví na telefon takzvaný rodičovský zámek. Ten slouží k tomu, aby rodič nastavil přesný čas, kdy může být dítě na mobilu nebo tabletu a po uplynutí tohoto času se telefon vypne a dítě nemá nadále přístup k tomuto zařízení. O této vymoženosti jsem předtím neslyšela a jsem ráda, že někteří rodiče to připsali k otázce v dotazníku. Myslím si, že je to velmi dobrá věc, kdy rodič ví, že dítě nebude na telefonu déle, než tu vymezenou dobu kterou mu tam nastavil a dítěti se ukazuje na telefonu, kolik času mu ještě zbývá. Největší výhodou vidím ale v tom, že dítě, které má jasně vymezenou dobu, nebude trávit celý den na tabletu nebo počítači. Je zde větší pravděpodobnost, že dítě půjde ven za kamarády nebo má čas na nějakou zájmovou činnost. Pokud přemýšlím nad neomezenou dobou, kdy může dítě být na televizi, počítači, tabletu, telefonu apod., tak mě napadá jen jedna výhoda a to ta, že pokud se dítěti líbí pohádka nebo dokument, který trvá déle než by

měl vymezený čas, může si ho v klidu dokoukat. Jinou výhodu v neomezeném času nevidím. Dále si také myslím, že děti, které mají vymezenou určitou dobu, umí lépe „pracovat s časem.“ Ví, co během dvou hodin, které má povolené od rodičů stihne, kolik mu co zabere času apod.

Těchto 23 rodičů, kteří odpověděli, že jejich děti mají vymezený určitý čas, kdy mohou být s médii, mi potvrdili hypotézu, kterou jsem si stanovila na začátku práce. Jak je ale již výše zmíněno, rozdíl mezi vymezenou dobou a neomezenou dobou, jsou pouze čtyři rodiče. Hypotézu jsem tedy potvrdila.

Hypotéza 6 Nejčastějšími médii je počítač, televize, mobilní telefon

Další výsledek, který bych chtěla v mé výzkumné kapitole představit, se týká toho, zda děti budou trávit svůj čas nejvíce na televizi, počítači a mobilním telefonu. Tuto hypotézu jsem si zvolila na základě mého výzkumu před třemi lety, kdy vyšlo, že děti tráví svůj čas nejvíce na počítači. Mobilní telefon jsem do této otázky také přidala, protože si myslím, že mobilní telefon se využívá více a více. I když uběhly pouze tři roky, myslím si, že telefon se zařadí na první nebo druhé místo. Rodiče kupují dětem telefony, aby se mohli s dětmi lépe zkontaktovat. Například když dítě přijde ze školy domů, zavolá jednomu z rodičů a informuje ho, že právě přišlo domů. Rodiče tak nad dětmi mají větší přehled a kontrolu. Televizi jsem do této hypotézy také zařadila, protože na základě teoretické části jsem z dřívějších výzkumů zjistila, že se tato odpověď vyskytovala velmi často na prvních příčkách. Zajímalo mě tedy, jestli se situace během doby změnila nebo pořád je nejčastějším médiem počítač a televize.

Ze 70 rodičů, z nich 8 odpovědělo, že média k výchově svých dětí nevyužívá. Budu tedy vycházet z 62 odpovědí. Rodiče měli na výběr z 6 možností. Na výběr byla: televize, časopis, počítač, telefon, tablet a jiné. U této otázky byla možnost zakroužkovat více odpovědí. Nejčastější odpověď byla televize, takto odpovědělo celkem 48 respondentů. Na druhém místě je telefon (41 odpovědí) a na třetím místě počítač (24 respondentů). První tři místa obsadily média, která jsem předpokládala. Na čtvrtém místě je časopis (18 respondentů), na pátém tablet (11 respondentů) a na posledním místě se umístila odpověď jiné, kdy dva respondenti odpověděli, že nejvíce využívají rádio.

Z výsledků vyplývá, že rodiče nejvíce využívají elektronická média jako je televize, počítač a mobilní telefon. Dnešní doba, kdy někteří autoři jí nazývají jako doba digitální, tyto odpovědi předpokládala. Nyní se opravdu využívá více elektronických médií a klasické tiskové média se využívají jen minimálně. Pouze 28 % rodičů zakroužkovalo odpověď časopisy. Tyto výsledky jsem předpokládala. Děti už méně navštěvují knihovny, kde si hledají knížky a dozívají se informace z knih. Nyní si vše najdou na internetu a stačí jim pouze pár kliknutí. Svou hypotézu jsem potvrdila.

Hypotéza 7 Předmět mediální výchova ve škole

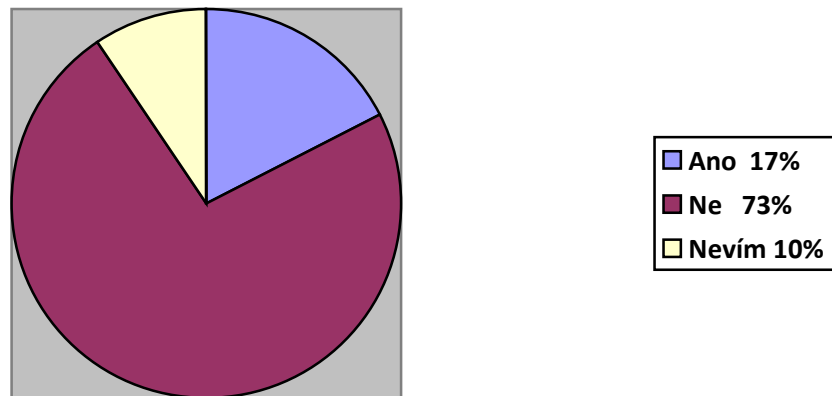
Jako poslední otázka v dotazníkovém šetření byla, zda rodiče ví, jestli jejich dítě má ve škole předmět mediální výchova. Tuto otázku jsem položila rodičům, protože mě zajímalo, jaký mají přehled o předmětech, které jejich dítě ve škole má a zároveň jsem chtěla vědět, jestli už se na prvním stupni základní školy vysvětluje, co to je mediální výchova, co to jsou média, jak s nimi pracovat apod. Ze své zkušenosti vím, že mediální výchovu jsme poprvé měli až na druhém stupni v sedmé nebo osmé třídě. Zajímalo mě, jestli se postupem času a s vývojem médií změnil i rozvrh na základní škole.

Na tuto otázku odpovědělo celkem 63 respondentů, z toho 11 rodičů odpovědělo ano, 46 rodičů odpovědělo ne a 6 rodičů neví, jestli tento předmět má jejich dítě ve škole.

Pro přehlednější výsledky jsem použila graf.

Graf 6 Informovanost o mediální výchově

Zdroj: Vlastní zpracování

Z těchto výsledků jsem velmi překvapená. Většina rodičů (91 %) odpověděla, jestli jejich dítě má ve škole předmět, který se věnuje mediím. Jak jsem již zmiňovala, když jsem byla já na základní škole, měli jsme mediální výchovu až na druhém stupni. Myslím si, že čím dříve budou vědět děti o médiích a hlavně o jejich rizicích a nebezpečí, je to jen dobře. Když jsem podle dotazníků zjistila, že někteří rodiče zakroužkovali možnost ano, zjišťovala jsem, od jaké třídy tento předmět děti mají. Konkrétně na této škole mají děti předmět s názvem „Informační a komunikační technologie.“ Tento předmět jsem našla u dětí od čtvrté třídy a výš. Údaje dokumentují, že základní školy nebo alespoň tato, se snaží dětem vysvětlit svět médií a orientovat se v něm už od prvního stupně. Myslím si, a výsledky dotazníku mi to potvrdily, že většina rodičů využívá média k výchově a tudíž většina dětí se už setkala s nějakým médiem. A proto je dobré, že učitelé ve školách se snaží děti naučit s médii zacházet, ale také je varovat před nebezpečím, které média skrývají. Samozřejmě je také důležité, aby se v tomto předmětu také naučily kritickému myšlení a nevěřily hned všemu, co je napsané. V teoretické části mé práce jsem zmiňovala, že mediální výchova je zavedena do RVP již od roku 2006 a myslím si, že to bylo velmi dobré rozhodnutí. Svou hypotézu jsem nepotvrdila.

Hypotéza 8 Využívání médií podle bydliště rodičů

Poslední otázkou je, zda rodiče, který bydlí ve městě, využívají média více než rodiče, který bydlí na vesnici. Tuto otázku jsem zařadila do dotazníku, protože vím, že tuto základní školu navštěvují i děti z okolních vesnic. Zajímalo mě, jestli je rozdíl mezi rodiči z města a vesnice. Objevují se názory, že děti z města vůbec nechodí ven, sedí jen doma a hrají hry na počítači, kdežto děti z vesnice chodí více ven, do lesa, na zahrádku apod. Při stanovení hypotézy jsem vycházela z tohoto názoru.

Jak už jsem uvedla, výzkumu se zúčastnilo celkem 70 respondentů, z tohoto počtu bylo celkem 49 rodičů z města a 21 z vesnice.

Výsledky dopadly pro mě velmi překvapivě. Média nevyužívá pouze 8 rodičů z celkového počtu. Z těchto 8 respondentů je pouze jeden rodič z vesnice, který média nevyužívá. Zbýlých 7 rodičů je z města. Vyjádřeno v procentech, z těch, kteří nevyužívají média je 13 % z vesnice a 87 % z města. Hypotézu jsem si tedy nepotvrdila.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala problematikou využití médií k rodičovské výchově u dětí v mladším školním věku. Cílem bylo zjistit, jestli rodiče využívají média k výchově svých dětí a pokud ano, tak kolik rodičů, jaká média využívá nejvíce, zda vymezují dětem nějaký čas, kdy mohou trávit čas s médii a jestli rodiče kontrolují stránky, které děti navštěvují na internetu. Toto téma jsem si vybrala ke zpracování proto, abych si mohla udělat základní představu i prostřednictvím výsledků výzkumu v praktické části. Poslední dobou jsem slyšela poznámky starších občanů na „dnešní mládež“, že si už vůbec neumí hrát venku, jsou jen doma, kde hrají hry na počítači nebo telefonu. Další pohnutkou k výběru tohoto tématu byla moje bakalářská práce, kdy jsem se věnovala dětem mladšího školního věku. Zjišťovala jsem, jestli tráví svůj volný čas na počítači. Výsledky vyšly jednoznačně a to tak, že většina dětí trávila svůj volný čas na počítači a internetu.

Svou práci jsem si rozdělila do pěti kapitol. Část teoretická zahrnuje čtyři kapitoly, kde zjišťuji teoretické poznatky k tomuto tématu a pátá kapitola se věnuje výzkumu.

V teoretické části práce jsem zjistila, že je velký rozdíl ve výchově v době moderní a v postmoderní. Zde jsem chtěla ukázat, jaká média se v jaké době využívaly nejvíce a ukázat, že využívání médií, je i otázka doby. V moderní době teprve vznikaly média a teprve se začínaly nějakým způsobem využívat. Hlavní byl tisk. Za to v době postmoderní jsou již média součástí domácností a vznikají ve velké míře spíše média elektronická. Dále jsem představila, jaká média jsou v současné době nejvíce užívaná. Jsou to média hlavně elektronická, jako je televize, počítač nebo mobilní telefon. Tato média přinášejí spoustu výhod jako je například rychlé zjištění informací, anonymita, možnost komunikace na dálku nebo možnost více zdrojů. Velkým nebezpečím jsou pak závislosti, které mohou vzniknout, kyberšikana nebo útek od reálného světa. V teoretické části jsem také představila pojmy mediální pedagogika, rodinná mediální výchova nebo jen mediální výchovu. Na tu jsem se zaměřila více a představila jsem jí také jako předmět v Rámcovém vzdělávacím programu.

Poslední kapitolou v teoretické části bylo představení dosavadních výzkumů. Čtenářům jsem představila některé výzkumy, které se prováděly na toto téma. Z těchto výzkumů také vyplynulo, že jak rodiče, tak i děti, využívají nejvíce elektronická média. Hlavním poznatkem, který jsem zjistila při představování výsledků výzkumů, které se již na toto téma prováděly, je fakt, že mezi nejčastější média, které jak rodiče, tak i děti využívají, je televize nebo počítač. Tento fakt jsem si chtěla poté ověřit v mé výzkumné části. Další bod, který jsem chtěla zjistit, jestli jsou děti nějakým způsobem vychovávány k využívání médií. Zjistila jsem v bakalářské práci a poté mi to potvrdila i teoretická část této práce, že děti tráví svůj volný čas nejvíce na počítači nebo televizi.

Pátá kapitola mé práce se věnovala výzkumu. Celkem v rámci dotazníkové šetření odpovědělo 70 respondentů. Z tohoto počtu pouze 8 rodičů odpovědělo, že média k výchově svých dětí nevyužívá. Myslím si, že je to docela malé číslo, když se podívám kolem sebe a vidím, jaká vybavenost médii je v naší společnosti. Zároveň je to i vysoké číslo, protože právě díky vybavenosti médii dnešní společnosti, která je velmi vysoká, je obdivuhodné, že se najdou ještě nějaké rodiny, které chrání své děti před médii. Jak jsem již ve své práci zmiňovala, já s výchovou dětí pomocí médií, nemám žádný problém, pokud je to v nějakém omezeném čase a s kontrolou stránek, které děti navštěvují nebo kontrola pořadů, na které se děti koukají v televizi. Dalším závěrem, který mohu po této práci udělat je ten, že většina rodin z Prachatic a blízkého okolí využívá média každý den. Myslím si, že sami rodiče využívají média každý den, jak v práci nebo doma, tak nevidí problém, aby je využívaly i jejich děti. Nejvíce jsem potěšena z výsledku, že většina dětí má vymezený určitý čas, kdy mohou trávit čas s médii. Nejčastější odpovědi byly dvě hodiny, což si myslím, že je úplně adekvátní k jejich věku. Za další velmi pozitivní výsledek považuji fakt, že většina rodičů kontroluje stránky nebo pořady, které děti navštěvují. Myslím si, že je to velmi důležité, aby rodiče měli přehled, kde jejich dítě surfuje na internetu nebo jaké pořady sleduje. Jak jsem již v teoretické části zmiňovala, dnes hrozí dětem velké nebezpečí na internetu a měly by být o tom informovány co nejdříve. K pozitivním výsledkům také připisuji fakt, že děti nevyužívají v médiích jen zábavný obsah, ale také vzdělávací. Z výzkumu vyplývá, že nejčastějším obsahem sledovaných médií je vzdělávací program. Jsem ráda, že média neslouží jen k zabavení dítěte nějakým akčním filmem, ale rodiče využívají i vzdělávací obsah. V návaznosti na to jsem zjišťovala, zda rodiče nějakým způsobem

využívají média k výchově. Dále mě zajímalo, jestli bude ve výsledcích výzkumu rozdíl mezi rodiči, kteří bydlí na vesnici a mezi rodiči, kteří bydlí ve městě. Další otázkou, kterou jsem rodičům položila, je, zda kontrolují stránky nebo programy, které jejich děti navštěvují. Bylo by sice vhodné, kdyby dítě mělo vymezený určitý čas na telefon nebo na počítač, ale myslím si, že důležitější je to, co dítě vyhledává za stránky a zda není nějak ohroženo. Na tuto otázku mě dovedl dokumentární film Víta Klusáka „V síti“. V dnešní době je velké množství vzdělávacích programů nebo úloh na procvičování probírané látky ve škole. Někteří rodiče také uvedli, že společně s dětmi hledají na internetu odpověď na domácí úlohy. K méně pozitivním výsledkům řadím fakt, že rodiče nejvíce využívají k výchově svých dětí počítač, televizi a mobilní telefon. Je škoda, že děti čím dál tím méně čtou knihy nebo časopisy. Poslech rádia se ukazuje už také jako činnost, která se pomalu vytrácí. Jak jsem již v úvodu zmiňovala, je důležité sledovat, jak děti tráví svůj volný čas. Díky výzkumu vím, že nejvíce z médií využívají televizi a počítač. Rodiče tato média využívají jako jednu z možností výchovy. Využívají programy, které dítěti lépe vysvětlí probíranou látku ve škole a jsou už běžnou součástí domácností a výchovy.

Díky získaným teoretickým a vlastním výzkumným poznatkům mohu říci, že jsem cíl své práce splnila. Tyto výsledky mohu použít při další práci s dětmi. Jako budoucí vychovatelka, bych děti chtěla naučit více pracovat s tištěnými médii.

Seznam použitých zdrojů

- ALTSCHULL, J. Herbert. *Agents of power: the media and public policy*. 2nd ed. White Plains, NY: Longman Pub. USA, c1995. ISBN 9780801307768.
- BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 2., upravené a doplněné vydání. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0553-3.
- BÍNA, Daniel. *Výchova k mediální gramotnosti*. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, 2005. ISBN 80-7040-844-8.
- BREDOW, Hans. *Medien von A bis Z*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006. ISBN 3-531-14417-0.
- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5
- HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody, příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, ISBN: 9788074190100.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.
- KOMENSKÝ, J. A. *Labyrint světa a ráj srdce*. Praha: SPN, 1955.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- KRAUS, Blahoslav. *Životní styl současné české rodiny*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-544-8.
- KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 807184134x.
- LAMSER, V. *Komunikace a společnost*. Praha: Academia, 1969. str. 9.
- Medienpädagogik 2003*. Südwestrundfunk Fernsehen Baden – Baden : Baden-Baden, 2003. CD-ROM
- MIČIENKA, Marek a Jan JIRÁK. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-315-4.
- MIŠOVIČ, Ján. *Komunikace ve společnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-545-6.

- MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.
- PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. Sociologické aktuality, ISBN 9788086429632.
- POSTMAN, N. *Ubavit se k smrti: veřejná komunikace ve věku zábavy*. Praha: Mladá fronta, 2010, ISBN: 9788020422064
- POSTLER, Milan. *Média v reklamě: televize, rozhlas, tisk*. Praha: Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0629-7.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073676476.
- PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN:80-7178-944-5.
- ŘEMÍNKOVÁ, Michaela. *Pozitivní vliv působení médií na mládež předškolního věku*. České Budějovice, 2007. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Vedoucí práce prof. Dr. Gabriel Švejda, CSc.
- SCHELLMANN, Bernhard. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*. Praha: Europa-Sobotáles, 2004. ISBN 80-86706-06-0.
- SOVOVÁ, Zuzana. *Média a jejich působení na děti předškolního věku*. Brno, 2012. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií.
- ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-149-2.
- THOMPSON, John B. *Média a modernita: sociální teorie médií*. Praha: Karolinum, 2004. Mediální studia. ISBN 80-246-0652-6.
- VALENTA, Petr, Zdeněk BROM a Irena KELLEROVÁ. *Mediální činnosti v předškolním a mladším školním věku*. Praha: Raabe, [2016]. ISBN 9788074962226.
- WEIKERT, Annegret. *Výchova dítěte: osvědčené rady a řešení pro rodiče dětí každého věku*. Praha: Vašut, 2007. Velký praktický rádce. ISBN 978-80-7236-527-2.

Internetové zdroje

Český rozhlas Rádio Junior. *Český rozhlas Rádio Junior* [online]. [cit. 2020-03-02].

Dostupné z: <https://junior.rozhlas.cz/>

Český statistický úřad [online]. [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

Junior internet: Již 15 let pomáháme mladým uspět na internetu. *Junior Internet* [online]. [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <https://www.juniorinternet.cz/>

UčíTelka [online],[cit.2020/0326].Dostupnéz:<https://www.ceskatelevize.cz/porady/13394657013-ucitelka/>

Přílohy

Ukázka dotazníku

Dotazník „Využití médií při výchově dětí“

Vážený rodiče,

Jmenuji se Katka Fišerová a jsem studentkou 2. ročníku Navazujícího studia, oboru Pedagogiky volného času- Vychovatelství na Teologické fakultě v Českých Budějovicích. Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila téma: „Využití médií při výchově dětí a rizika jejich sledování.“

Z tohoto důvodu se na Vás obracím s prosbou vyplnění dotazníku. Dotazník je zcela anonymní a údaje budou použity pouze pro zpracování mé diplomové práce.

Děkuji za Váš čas při vyplňování dotazníku.

Katka Fišerová

Email: katafiserova@centrum.cz

1. Jste – muž

žena

2. Kolik Vám je let?

3. Kde bydlíte?

Vesnice

Město

4. Jaké je Vaše nejvýše dosažené vzdělání?

1. Základní
2. Střední odborné s maturitou
3. Střední odborné s výučním listem
4. Vyšší odborné vzdělání
5. Vysokoškolské

5. Máte děti?

- 1Ano   2Ne

Pokud jste odpověděli ne, na další otázky neodpovídejte.

Pokud jste odpověděli Ano

6. Kolik máte dětí?

7. Kolik let je vašemu dítěti (vašim dětem)?

8. Trávíte čas s médii?

- 1Ano   2Ne

Pokud ne, na další otázky už neodpovídejte.

9. Pokud ano, o jaká média jde?

10. Jak často je sledujete?

Každý den 1

Jednou týdně 2

2-4x týdně 3

1x měsíčně 4

Jiné 5

11. Kontrolujete nebo si nějakým způsobem ověřujete obsah médií? Jak?

Ne, nekontroluji

Ano, kontroluji – jak?

12. Jaký obsah médií využíváte? ANO NE

Vzdělávací 1 2

Zábavný 1 2

Naučný 1 2

Hry 1 2

Jiné (jaké)

13. Podle čeho si vybíráte média?

14. Víte jaké stránky na telefonu, počítači nebo tabletu navštěvuje Vaše dítě?

Ano

Ne

15. Má Vaše dítě vymezený určitý čas, kdy může využívat média?

Ano – kolik

Ne, nemá

16. Myslíte si, že využívání médií k výchově dětí je správné?

Ano- Proč

Ne- Proč

17. Jaká média využíváte nejčastěji?

Televize	Časopis	Počítač	Telefon	Tablet	Jiné (jaké)
1	2	3	4	5	6

18. Chodí Vaše děti do školy?

1Ano 2Ne

-Pokud ano

19. Má vaše dítě ve škole předmět Mediální výchova?

Ano	ne	nevím
1	2	3

Děkuji za Váš čas a vyplnění dotazníku.

Abstrakt

FIŠEROVÁ, K. *Využití médií při výchově dětí a rizika jejich sledování*. České Budějovice 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce Ján Mišovič.

Klíčová slova: média, výchova, děti mladšího školního věku, rodiče

Práce se zabývá otázkou, zda rodiče, kteří mají děti mladším školním věku, využívají k výchově svých dětí média. V teoretické části vymezují pojmy média, výchova, mediální výchova, mediální pedagogika apod. Dále také představují přínosy a rizika využívání médií. Posledním bodem v teoretické části je představení dosavadních výzkumů, které byly již na toto téma prováděny.

Praktická část představuje výzkum, který jsem na toto téma prováděla. Na začátku jsou představeny hypotézy, které jsem si na začátku stanovila a poté samotné výsledky výzkumu. Mezi nejdůležitější výsledek považuji fakt, že rodiče využívají média k výchově svých dětí, využívají je každý den a dětem vymezují čas, který mohou trávit s médii.

Abstract

Key words: media, upbringing, children of elementary school age, parents

The thesis deals with the question, whether parents who have children of elementary school age use media while raising their children. In theoretical part, I describe the terms media, upbringing, media education, media pedagogy etc. Furthermore, I introduce the advantages and risks of using media. The last article of the theoretical part is the introduction of existing research that has been done on this topic.

The practical part introduces a research that I have done on this topic. At the beginning, the hypotheses, which I set at the beginning and then there are the results of the research themselves. I consider parents using media in their children's upbringing as one of the most important facts. The children use media every day and their parents limit the time their children are allowed to use media.